

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Rozvoj komunikačních dovedností žáků na 1.stupni ZŠ se zaměřením na dialog
Diplomová práce

Michaela Cindrová

Olomouc 2018

Vedoucí práce: Mgr. Jana Adámková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, na základě literatury a pramenů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V České Třebové dne.....

.....

Michaela Cindrová

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat Mgr. Janě Adámkové, Ph. D. za její podněty k práci, vstřícné jednání, odborné rady a cenné připomínky, kterými přispěla k vypracování diplomové práce. V neposlední řadě velice děkuji kolektivu na ZŠ v České Třebové za vstřícné přijetí a umožnění provádění výzkumu a celé rodině za podporu při studiu na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Obsah

Úvod	5
1 Teoretická část	7
1.1 Komunikace	7
1.1.1 Pojem komunikace	7
1.1.2 Funkce komunikace	8
1.1.3 Komunikační proces	9
1.1.4 Motivace ke komunikaci	10
1.1.5 Komunikační bariéry	11
1.1.6 Druhy komunikace	11
1.1.6.1 Verbální komunikace	12
1.1.6.2 Neverbální komunikace	13
1.2 Dialog	17
1.2.1 Typy dialogu	18
1.2.2 Fáze dialogu	18
1.3 Komunikační výchova a RVP ZV	20
1.4 Dialogická komunikace a RVP ZV	22
1.5 Metody rozvíjení dialogické komunikace	25
2 Praktická část	29
2.1 Úvod	29
2.1.1 Přípravy na vyučování a analýzy	30
2.1.1.1 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.1	30
2.1.1.2 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.2	38
2.1.1.3 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.3	45
2.1.1.4 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.4	52
2.1.1.5 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.5	60
2.2 Výsledky analýz	67
Závěr	69
3 Přílohy	71
4 Použitá literatura	92

Úvod

Když jsem přemýšlela nad tématem diplomové práce, nebylo snadné vybrat si téma, které by bylo přínosem nejen pro mě, ale i pro další pedagogy, kteří pracují na 1. stupni základních škol. Po delším přemýšlení jsme nakonec zvolili téma „Rozvoj komunikačních dovedností na základě dialogu.“ Povolání pedagoga obecně je velice náročné, hlavně na přípravu, ale být pedagogem na 1. stupni je ještě náročnější. Najednou si člověk uvědomí, že má velkou odpovědnost za to, co se žáci musí naučit. Je velice důležité, aby učitel naučil správně žáky to, co je nejdůležitější. A to číst, psát a počítat. Tyto dovednosti budou žáky provádět celý život. Učitel by měl umět žákům naslouchat, vyslechnout si jejich problémy, umět jim pomoci, když budou potřebovat. Učitel neplní pouze jednu roli. V této části života žáků je také velice důležitá komunikace.

Učitel je pro žáky v prvních letech školní docházky autoritou. Žáci k němu vzhlížejí, berou ho vážně, komunikují s ním. Většina lidí v našem okolí říká, že práce učitele je velmi snadná, co je na tom těžkého, naučit děti počítat nebo psát. V tom se ale mílí. Práce učitele je velmi náročná. Než jsme se poprvé postavili před plnou třídu žáků, vůbec jsme si neuvědomovali, jak je právě povolání učitele náročné. Při povolání učitele je velice důležité mít velkou trpělivost, protože malé děti, které přijdou z mateřské školy mnohdy vůbec netuší, co je ve škole čeká. Ale všechno se časem naučí. Naučí se komunikovat se spolužáky, pracovat společně na různých projektech.

Na základě dosavadních zkušeností z praxí jsme se rozhodli, že napíšeme práci na takové téma, které bude pro všechny přínosem, a hlavně umožní žákům pracovat i jinak než jen samostatně v lavici. V mnoha školách, které jsme měli možnost navštívit, jsme viděli pouze to, že žáci sedí v lavicích a pracují většinu dne samostatně a komunikují pouze na vyvolání učitele.

V teoretické části práce jsme se zaměřili na pojmy jako je komunikace, dialog, metody, které dopomáhají k rozvíjení komunikace. Dále se také zaměříme na to, jak je dialog ukotven v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. V kapitole, ve které se píše o komunikaci jsme psali o tom, co vlastně pojem komunikace znamená, jaké má funkce, nastínili jsme komunikační proces a motivaci ke komunikaci. V kapitole „Druhy komunikace“ jsme popisovali, jak rozdělujeme komunikaci, jaké dva druhy jsou nejdůležitější a jak rozdělujeme neverbální komunikaci. Stěžejní částí této práce je dialog a metody rozvíjející dialogickou komunikaci. Tato témata se budou prolínat v praktické části diplomové práce.

V praktické části diplomové práce bylo hlavním úkolem připravit několik příprav na hodiny českého jazyka. Přípravy měly obsahovat netradiční metody na rozvíjení dialogu. V přípravách jsme si stanovili cíle, kterých bylo potřeba dosáhnout. Metody, které jsme si zvolili, jsme následně ověřili v praxi na základní škole. Cílem této práce je rozvíjet komunikační dovednosti u žáků na 1.stupni základní školy na základě dialogu. Cílem také bylo přimět žáky k tomu, aby spolu začali více komunikovat, pokládat si otázky a také aby žáci získali zájem o mluvené slovo

1 Teoretická část

1.1 Komunikace

1.1.1 Pojem komunikace

S termínem komunikace se můžeme setkat v mnoha významech. V literatuře nenajdeme jednotnou definici. J. Křivohlavý (1987) uvádí, že původ slova vychází z latinského „communicare“, tzn. učiniti společným. Komunikací rozumíme sdílení, sdělení, spojení a dorozumívání.

Také P. Gavora (2005) říká, že komunikace pochází z latinského slova „communicare“ a znamená informovat, oznamovat, radit se s druhým.

M. Mikuláščík (2010) tvrdí, že komunikace je jedna ze základních životních potřeb lidí a zároveň je to nejběžnější aktivita člověka. Prostřednictvím komunikace získáváme i předáváme informace, popisujeme, vysvětlujeme, vyjadřujeme pocity, nálady, jsme schopni vést jiné lidi, můžeme je ovlivnit a nechat se ovlivňovat, vytvářet i ničit vztahy.

Podle J. Křivohlavého (1988) spolu můžeme komunikovat prostřednictvím třech hlavních způsobů. Pomocí verbální komunikace, dále mimoslovně – neverbálně, tzn. mimikou, gestikou, posturikou, haptikou, kinezikou, proxemikou a v neposlední řadě paralingvistikou. Paralingvistika zkoumá zvukovou stránku verbální komunikace. Parajazyk může být vyjádřen vědomě i nevědomě. Zahrnuje také v komunikaci použitý tón, hlasitost a někdy též intonaci řeči. Někdy je definice paralingvistiky omezena na zkoumání použití lidského hlasu. Paralingvistické hledisko hraje důležitou roli v lidské řečové komunikaci. Ačkoliv jsou komunikační formy děleny do tří skupin, v běžném životě probíhají současně a není možné je od sebe oddělovat.

Komunikace je prostředek, který nám umožňuje dorozumívat se s ostatními lidmi kolem nás. Díky komunikaci dáváme najevo své postoje, myšlenky, názory. Při komunikaci hraje důležitou roli zpětná vazba. Ta dokazuje, zda dotyčný sdělení správně pochopil nebo ne. Při procesu komunikace je velice důležité brát ohled na našeho komunikačního partnera. Je vhodné, abychom přizpůsobili slovník věkové kategorii komunikačního partnera a aby náš projev byl srozumitelný. Důležité je mluvit jasně a zřetelně.

Komunikace je pro naši existenci velmi důležitá. Měli bychom se naučit nazývat realitu „pravými jmény“. Když jednáme o nějakém problému, je důležité brát ohled na pocity druhého

člověka a měli bychom vybírat vhodná slova, abychom se adresáta nedotkli.

Základní požadavky na komunikaci jsou zřetelnost, stručnost, správnost, úplnost a zdvořilost. Lidé spolu komunikují vždy za nějakým účelem. Takový účel může být například výměna informací, ovlivňování chování lidí nebo ovlivňování mezilidských vztahů mezi jedinci i k vlastní osobě. Důležité není jen to, co říkáme, ale i to, jak to říkáme. Pro úspěšnou komunikaci se potřebujeme umět vžít do ostatních lidí a získat si jejich důvěru.

Podle Mareše a Křivohlavého (1995) je jednou ze základních tezí komunikace skutečnost, že není možno nekomunikovat. Pokud se setká člověk s člověkem, probíhá na různých úrovních komunikace pokaždé.

1.1.2 Funkce komunikace

Komunikace plní několik funkcí. Tyto funkce se mohou různě kombinovat a rozdělení funkcí nám umožňuje pochopit samotný význam slova komunikace. Pro tuto práci jsme vybrali dělení dle Mikuláščíka (2003). Dělení v jeho publikaci je dobře zpracované a přehledné.

První funkce, kterou uvádí Mikuláščík ve své publikaci, je **funkce informativní** a jejím úkolem je předávání si určitých informací mezi lidmi. Dále popisuje **funkci instruktivní**, což je v podstatě stejná funkce jako funkce informativní, ovšem s přídavkem vysvětlení určitého návodu, postupu, jak něčeho dosáhnout. Dále uvedeme **funkci přesvědčovací**, které má za úkol působit na člověka tak, aby změnil svůj postoj, názor. **U funkce posilovací a motivující** jde o tzv. posilování určitých pocitů sebevědomí, o posilování vztahu k něčemu. Další funkce je **funkce zábavná** a jde hlavně o to, aby se člověk zasmál, pobavil a vyplnil čas komunikací, která vytváří pocit spokojenosti. **Funkce vzdělávací a výchovná** je uplatňována zejména v institucích, jako je například škola. Je spojena s funkcí informativní, instruktivní, ale i dalšími funkcemi. **Funkce socializační a společensky integrující** je důležitá ve vytváření vztahů mezi lidmi a navazování kontaktů. Každá společenská vrstva má jiný styl komunikace. Také je rozdílný styl komunikace u mladistvých lidí a u dospělých jedinců. **Funkce osobní identity** nám pomáhá v ujasnění si spousty věcí o sobě samém, uvědomit si své postoje a poznatky. Komunikace nám od dětství pomáhá, abychom si zodpověděli některé otázky, jako například kdo jsme nebo v co věříme. **Funkce poznávací** souvisí s funkcí informativní. Tato funkce umožňuje sdělovat si každodenní zážitky, plány, vzpomínky. Jedna z posledních funkcí je **funkce svěřovací**. Díky této funkci dochází ke zbavení vnitřního napětí, sdělování důvěrných informací a většinou je očekávaná podpora a pomoc. Pokud s někým sdílíme jeho pocity, je to pro každého jedince silnou podporou. Poslední funkce, kterou popisuje Mikuláščík ve své

publikaci je **funkce úniková**. Tato funkce je důležitá, když je člověk v nesnázích, není mu dobře a potřebuje si s někým nezávazně popovídat o neutrálních tématech a odreagovat se.

1.1.3 Komunikační proces

V rámci komunikace je také důležité se zaměřit na komunikační proces. Lidé, kteří spolu chtějí komunikovat, si chtějí sdělit nejen informace, ale i své vztahy, postoje, pocity, nálady. Podstatou pro pochopení vztahů jsou souvislosti, ve kterých jsou zprávy předávány. Většina vztahových informací je předávána neverbálními a paralingvistickými signály (Mikuláščík, 2003). Sociální jednání má často podobu určitého schématického a postupového chování.

Komunikační proces rozdělujeme na několika částí. Tento proces specifikuje, kdo komunikuje, s kým komunikuje, co je obsahem komunikace, jaký má komunikace efekt a účinek. Prvky komunikačního procesu jsou odesílatel, příjemce, sdělení, kódování, dekódování, komunikační kanál, zpětná vazba, šum. **Odesílatel** je člověk, který vysílá sdělení. V odborných publikacích se můžeme setkat i s pojmem komunikátor. Může to být jednotlivec, ale i skupina nebo instituce. **Příjemce** je jedinec, který zprávu nebo sdělení přijímá. Také se v odborné literatuře setkáme s pojmem komunikant a může to být, stejně jako u odesílatele, jednotlivec nebo skupina či nějaký institut. **Sdělení** můžeme v odborných publikacích najít pod názvem komuniké. Sdělení znamená nějaké slovo nebo symbol. Dalším prvkem je **kódování**. Na základě kódování se sdělení přemění do formy, která je srozumitelná pro příjemce. Je to proces, kdy odesílatel převede svoje myšlenky do mluvené nebo psané formy. Opakem kódování je **dekódování**. Dekódování je převod zprávy zpět na myšlenku. To zahrnuje mnoho procesů, mezi které zařazujeme porozumění mluvenému či psanému slovu. **Komunikační kanál** je dalším prvkem komunikačního procesu. Pomocí komunikačního kanálu se přenášejí informace od odesílatele k příjemci. Za komunikační kanál lze považovat i jednotlivé komunikační prostředky, například osobní rozhovor, telefon, email, film, televize (DeVito, 2001). V komunikačním procesu má své zastoupení **šum**. Na základě šumu dochází k přerušování přijímání signálů, které nám někdo posílá nebo které posíláme my. Každá komunikace obsahuje šum, který se nedá úplně odstranit, ale dá se zredukovat. Můžeme jej zredukovat například tím, že se budeme lépe vyjadřovat, budeme lépe vysílat a přijímat neverbální signály a budeme lépe využívat zpětnou vazbu.

V komunikačním procesu jsou očekávány postupové kroky a ty jsou označovány jako pravidla. Role, které naplňují náš každodenní život se postupně internalizují a stávají se součástí naší osobnosti. Lidé jsou schopni komunikovat, protože ovládají určitá pravidla, která se týkají myšlení i jednání souvisejících s komunikací. Existuje celá řada pravidel a je na nás, zda se jimi

budeme řídit a budeme je dodržovat nebo je budeme ignorovat. Pravidla lze seřadit do postupové struktury (Mikuláščík, 2003).

1) Vnímání dat – Žijeme ve světě dat, kdy něco víme a něco ne. Záleží na nás a na naší selekci, jestli se podnět stane součástí našeho komunikačního kontextu nebo ne. Selektace je filtr, který nás chrání před informačním přetížením.

2) Spojování dat významem – data jsou přeměněna na informaci. Vybraná data jsou spojena podle významu. Toto je obsahová úroveň informace.

3) Vkládání záměru a postoje – konkretizování ve smyslu postoje – citového vztahu.

4) Epizodické uspořádání dat – účastník si spojuje informace a tím si vytváří představu o minulosti, budoucnosti a přítomnosti.

5) Hlavní smlouva – vnímáme naši roli ve vzájemných vztazích a uvědomujeme si, co je správné a co není.

6) Soubor předpokladů, očekávání a pravidel – naučené vzory chování, pravidla chování, které jsme získali působením výchovy.

7) Kulturní model – široké spektrum vztahů, které jsou vymezeny kulturou.

Pravidla nás nutí chovat se v určitých mezích, abychom dosáhli svých stanovených cílů. Komunikace může být v některých případech náročná a může docházet k různým problémům a nedorozuměním. Sdělování neprobíhá formou jednostranné komunikace, ale je to oboustranný proces. To znamená, že role komunikátorů a komunikantů se ve většině případů střídají.

1.1.4 Motivace ke komunikaci

U komunikace je velice důležitá motivace, která je závislá na různých aspektech. Vybíral (2009) uvádí tyto motivace: **motivace sebepotvrzovací** znamená, že komunikujeme s druhými lidmi sami a v sobě nalézáme a potvrzujeme svou osobní identitu. **Motivace adaptační** je důležitá ve smyslu, že komunikací signalizujeme svou roli. Sociálně se integrujeme a adaptujeme na společenský řád. Činíme tak proto, aby nás druzí přijímali a neodmítali. Komunikováním se přizpůsobujeme okolí. **Motivace požitkářská** je důležitá v tom smyslu, protože umožňuje chuť se rozptýlit, odpočinout si, uniknout od starostí. Jako poslední uvádí Vybíral **motivaci zvláštní**. Tato motivace umožňuje rozptýlit podezření druhého, zamluvit choulostivé téma, zmást, zamést stopy.

1.1.5 Komunikační bariéry

Při komunikaci se čas od času setkáváme s určitými problémy, které mohou narušovat správnou komunikaci. Veškeré faktory, které nám ztěžují komunikaci se nazývají komunikační bariéry. Je důležité, abychom tyto bariéry překonávali a abychom se je snažili minimalizovat. Bariéry dělíme na interní a externí.

Interní bariéry jsou takové, že člověk má strach s někým komunikovat, že není připravený na komunikaci a vůbec největší vnitřní bariéra je strach z neúspěchu.

Mezi **externí bariéry** může patřit například neobvyklé prostředí, které může na účastníka komunikace působit rušivým dojmem. Účastník komunikace se tak může dostávat do nepříjemné situace, která ho stresuje, a proto není schopný se soustředit. Může to být například neobvykle uspořádaný nábytek, špatná vzdálenost mezi účastníky komunikace nebo vybavení místnosti. Všechny tyto faktory mohou hrát roli, ať už pozitivně či negativně. Negativně může také působit přítomnost třetí osoby. V podstatě ani nemusí do rozhovoru nijak vstupovat, ale už pouhá přítomnost může působit rušivě. Dále to může být zrakové rozptylování, přítomnost televizoru či jiného přijímače v místnosti. Nevhodně může také působit ruch nebo hluk v místnosti.

1.1.6 Druhy komunikace

V rámci komunikace je na výběr poměrně široké spektrum možností, jakým způsobem chceme komunikovat. Komunikaci je možné dělit dle několika faktorů a kritérií. Vzhledem k tomu, že druhů komunikace existuje velké množství, vybrali jsem do své práce ty, které pokládáme za důležité a těm se věnujeme podrobněji. (Mikuláščík, 2010; De Vito, 2001)

- **Komunikace záměrná a nezáměrná**

Úkolem komunikátora u komunikace záměrné je mít pod kontrolou vše, co ve svém projevu promítá. Všechno, co komunikátor prezentuje, by mělo být shodné s jeho záměrem.

Na druhou stranu u nezáměrné komunikace komunikátor předkládá svůj projev úplně jinak, než byl jeho původní záměr.

- **Komunikace vědomá a nevědomá**

Vědomá komunikace znamená, že komunikátor má svůj projev naprosto pod svojí kontrolou. Ví, co sděluje. Nevědomá komunikace se často zaměřuje s komunikací nezáměrnou. Komunikátor nemá svůj projev pod kontrolou.

- **Komunikace pozitivní a negativní**

Komunikátor dává najevo svoje nadšení, souhlas či přijetí. Důležité je, že i negativní nebo nepříjemná fakta mohou být sdělována pozitivně či radostně. Negativní komunikace téměř

nikdy nezpůsobí pozitivní reakci druhé strany, využívá se pro vyjadřování odporu, kárání a v mnoha případech zejména pro kritiku. (Mikuláščík, 2010)

- **Komunikace afektivní a kognitivní**

Afektivní komunikace je prováděna na základě emočních projevů komunikátora. U kognitivní komunikace jsou upřednostňovány logické argumenty.

- **Komunikace verbální a neverbální**

Komunikaci dělíme na verbální a neverbální.

Při komunikačním procesu využíváme dvou signalizačních prostředků. Jeden nazýváme jako verbální a druhý jako neverbální. Ve verbálním projevu převažují především slovní signály a v neverbálním projevu jsou obsaženy další prostředky, které jsou nezbytné pro komunikaci.

V následující kapitole se budeme zabývat právě těmito druhy komunikace, a tedy komunikací verbální a neverbální.

1.1.6.1 Verbální komunikace

V komunikaci jako takové je velice důležitá řeč. Základní jednotkou mluveného projevu je slovo, proto hovoříme o slovní – verbální komunikaci. Verbální komunikace je doprovázena prostředky neverbální komunikace.

Pomocí řeči propojujeme strany účastníků komunikace. Samotná řeč je postavena na různých pravidlech. Jedná se o gramatická pravidla, kde se zabýváme správným zařazením slov do vět. Dalším pravidlem je užívání slov v jistém významu. (Joseph A. De Vito, 2001)

Každý jazyk má své **jazykové prostředí**, ve kterém funguje. Ne každý jazyk musí být vhodný v každém prostředí. Proto je důležité umět měnit jazyk podle toho, v jakém prostředí se nacházíme a komunikujeme. Toto jazykové prostředí se skládá ze čtyř důležitých prvků: z lidí, z lidských úmyslů, z komunikačních pravidel, ze skutečně používané řeči v určité situaci. Dále je důležitý **jazykový styl**. Mluvit se učíme proto, abychom dokázali interpretovat vlastní myšlenky. Je to způsob, jak volíme slova, která vkládáme do jednotlivých vět (Mikuláščík, 2010). Musíme se také zaměřit na **kvalitu řeči**, protože je to důležité kvůli srozumitelnosti našeho projevu. Sdělení může být věcné, přesné nebo zdlouhavé, nepřesné a nejasné. V mluveném projevu se také musíme zaměřit na to, kolik slov použijeme za krátké či dlouhé období a tomuto se říká **objem řeči**.

Zvukové prostředky řeči

V rámci komunikačního procesu se zaměříme na zvukové prostředky. Mezi zvukové prostředky zařazujeme: přízvuk, rytmus, dynamiku, intonaci, tempo.

Přízvuk je zvýraznění určité slabiky v mluveném projevu. Používá se hlavně při zdůraznění důležité informace, kterou sdělujeme. Přízvuk může být slovní nebo větný. V klidné oznamovací větě bývá významové jádro na konci, proto je tam i větný přízvuk. Mění-li se postoj mluvčího ke skutečnosti, bývá důraz na jiném místě. Větný přízvuk má vliv i na význam sdělení. Přízvuk může být také slovní. Přízvuk slovní dělíme na dvě části, a to na přízvuk hlavní a vedlejší. Přízvuk hlavní je na první slabice slova a pokud je slovo spojené se slabičnou předložkou, je přízvuk na předložce. Přízvuk vedlejší je u trojslabičných a delších slov na liché slabice a je slabší než přízvuk hlavní. Pokud narazíme na slova složená, v jeho první části je přízvuk hlavní a v druhé části přízvuk vedlejší. V této části se zmíníme také o melodii neboli intonaci. V českém jazyce máme tzv. větnou melodii a rozlišujeme dva druhy. Rozlišujeme melodii stoupavou a melodii klesavou. Melodie klesavá znamená, že na konci věty klesáme hlasem, a to většinou u vět oznamovacích. Na druhé straně melodie stoupavá je taková, že na konci věty melodie hlasu stoupá. Tato melodie je typická pro otázky, a to otázky zjišťovací. **Rytmus** je pravidelné uspořádání zvukových prvků, přízvuků, dlouhých slabik a podobně. Tedy i lidská řeč má svůj pravidelný přirozený rytmus. Označuje se jako významná složka projevu. Nepravidelný rytmus může znamenat změnu nebo nějaké vyrušení. **Dynamika** představuje zesílení slova, hlasitost řeči. Přispívá ke zvýraznění projevu a upoutání pozornosti. Tempo udává rychlost, jakou je sdělován obsah. Často to bývá ovlivněno temperamentem mluvčího. Ideální je takové tempo, které vyhovuje obsahu a signalizuje živost.

1.1.6.2 Neverbální komunikace

Pojem neverbální komunikace znamená, že lidé komunikují pomocí gest a signálů. Jedná se o tzv. mimoslovní komunikaci. V literatuře se také setkáváme s názvem nonverbální komunikace. U neverbální komunikace nejde pouze o mimickou stránku řeči, ale jde o celý komplex mimoslovních signálů, které nazýváme řeč těla.

Funkce neverbální komunikace

Neverbální komunikace má různé formy, které mají řadu společných prvků. Může doplnit slovní projev, zesílit jeho účinek, regulovat a za určitých okolností plně zastoupit (Mikuláščík, 2003). Z. Vybíral ve své knize uvádí, že neverbální komunikaci člověk využívá k tomu, aby podpořil řeč (reguloval její tempo, podtrhl a zdůraznil vyslovené), nahradil řeč (ilustroval, symbolizoval), vyjádřil emoci (aby se dostal do emoční rovnováhy), vyjádřil mezilidský postoj (sympatie k někomu pochybnost), uskutečnil sebevyjádření (sebe prezentaci) – představil se (Vybíral, 2009).

I. Plaňava uvádí, že neverbální prostředky se používají k potvrzení ceremoniálů a rituálů (úsměv při pozdravení atd.), k zesílení vlivu (na shromážděních a demonstracích) a k uměleckému vyjádření (pantomima, balet ...) (Plaňava, 2005).

Složky neverbální komunikace

Mimoslovně si nejčastěji sdělujeme svoje pocity, nálady. Snažíme se vytvořit u druhého dojem o sobě, snažíme se ovlivnit postoj partnera a také řídíme chod vzájemného styku.

Nejdůležitější roli hrají projevy neverbální komunikace v oblasti hlavy. Zde je důležitým aspektem to, jak dobře člověk, který naslouchá, vnímá vysílanou zprávu. Další oblastí jsou ruce, tedy jejich pohyby, a v poslední řadě jsou to pohyby celého těla a nohou (Mikuláščík, 2010).

Neverbální komunikace je realizována:

1) Mimikou

Mimika je pohyb jednotlivých svalů, které jsou uloženy v obličejové části hlavy. Senzitivní člověk dokáže z mimiky vyčíst spoustu informací. (Mikuláščík, 2010)

Z mimiky jde dobře vyčíst těchto sedm emočních dimenzí: štěstí – neštěstí; překvapení – splněná očekávání; radost – smutek; spokojenost – nespokojenost; strach – pocit jistoty; klid – vztek; zájem – nezájem (P. Ekman, W.V. Friesen, P. Elsworth, 1972).

Do neverbální komunikace zahrnujeme i tzv. sekundární emoce. Tyto emoce nelze tak lehce vypožorovat z mimiky, ale je velice důležité tyto emoce hodnotit v rámci celého kontextu. V mimice rozlišuje dvě základní zóny obličeje. První zónu tvoří čelo, oči a nos. Druhá zóna je spodní polovina obličeje a ústa. Každá z těchto zón reaguje jinak na určité emoce.

Podle různých studií je dokázáno, že ne každý člověk má schopnost správně odhalovat skryté emoce ve tvářích jiných lidí. Pokud se snažíme číst emoce z obličeje, je důležité pečlivě sledovat oči. (Nelešovská, 2005)

2) Pohledy očí

Řeč očí patří mezi nejdůležitější způsob sdělování. Musíme znát důležité prvky, abychom této řeči důkladně porozuměli. Mezi důležité prvky patří zaměření pohledu, doba trvání bodového, četnost pohledů, sled pohledů, celkový objem pohledů, úhel pootevření očních víček, průměr zornic, odklon směru pohledu, tvary a pohyby obočí, tvary vrásek kolem očí.

Zaměření pohledu je velice důležité. Nejvíce to, jestli se účastníci komunikace dívají na sebe nebo jestli se dívají kolem sebe. Nejcitlivější je pohled z očí do očí.

Doba trvání bodového zaměření pohledu znamená, jak dlouho trvá pohled na určité místo, terč. Velmi citlivě se vnímá délka pohledu z očí do očí. Pokud se ovšem díváme na

určitou osobu dlouhou dobu, je to hodnoceno negativně, protože to může být bráno jako „civění“.

Poznatky z oblasti mimiky a řeči očí dokázaly, jak důležitá je tato nonverbální komunikace. Tím, co naše oči dělají, sdělujeme druhým lidem nejen to, jak nám je, jak se cítíme, ale i jaký k nim máme vztah. Nebýt této řeči očí, byl by náš osobní styk a styk učitele s žáky o něco skutečně cenného a podstatného ochuzen (Nelešovská, 2005,).

3) Gestikou

Ve většině případů znamená gestika zamýšlené pohyby horními končetinami, hlavou a někdy i dolními končetinami. Tyto pohyby jsou součástí verbálního projevu a ve většině případů jej doprovází nebo zastupují. Velmi často se stává, že si tyto záměrné pohyby ani neuvědomujeme. Častým jevem u lidí při neverbální komunikaci je zautomatizování několika gest, která se následně neustále opakují (Mikuláščík, 2010).

Gesta můžeme rozdělit do skupin. Podle DeVita se gesta dělí do čtyř skupin. **Ilustrátory** doprovázejí a ilustrují slovní sdělení; používají se k naznačení tvaru, charakteru nebo velikosti předmětu, o kterém je řeč. **Afektivní projevy** vyjadřují emoce; jsou to například mimické projevy (úsměv, zamračení), gestikulace rukou, pohyby celého těla. **Regulátory** jsou signály, které regulují řeč nebo jednání; například přikývnutí jako signál, že druhý může pokračovat v řeči. **Adaptéry** slouží k uspokojení nějaké potřeby; například poškrábání, odhrnutí vlasů, cvakání propiskou.

Gesta používáme například při pozdravu – mávání rukou, zdvižení ruky; vzdávání – zdvižení obou rukou; otázky, nejasno – pokrčení ramen, kývání hlavy do stran; pochvaly; odmítnutí – kroucení hlavou; výhrůžka – zdvižení zaťaté pěsti. Tyto gesta jsou obecně známá a kulturně zakotvená a často se liší v závislosti na dané kultuře.

4) Kinezikou

Pohyby těla v čase a prostoru. Jde o pohybové sledy a skupiny pohybů, koordinaci, plynulost, kompozici a souznění pohybů lidí v komunikačním aktu. Kinezika přináší další informace, ilustruje a zvyšuje důraz výpovědi, poskytuje zpětnou vazbu od příjemce informace, je signálem pro udržování pozornosti. (Leško, 2008). Každý člověk má své charakteristické pohyby, podle nichž se dá poznat už na dálku. I když jsou spontánní, dá se z nich někdy vyčíst určitá informace (Mikuláščík, 2003). Rozsah pohybů souvisí s intenzitou emocionálního prožívání situace (Mareš, Krivohlavý, 1995).

5) Přiblížením či oddálením

Proxemika je jedna z nejstarších disciplín nonverbální komunikace. V proxemice se rozlišují čtyři druhy sfér: intimní, osobní, sociální a veřejná. Intimní sféra splývá s tělesným

dotykem partnerů. Osobní sféra znamená, že dva jedinci, kteří spolu komunikují jsou od sebe vzdáleni cca půl metru. Tuto sféru dodržujeme při setkání s neznámým člověkem. U sociální sféry udržujeme odstupovou hranici jeden metr a jde o vzdálenost, kterou dodržujeme při jednáních, diskuzích. Veřejná sféra je taková, kde je důležitý určitý jedinec, např. učitel a musí mít takový odstup, aby byla vidět celá postava a všechny pohyby, které dělá. Je to vzdálenost tři až sedm metrů (Nelešovská, 2005).

6) Postoji těla

Posturologie (nebo také posturika) je vědní disciplína, která se zabývá postoji a uspořádáním těla v prostoru. Řadíme sem sdělování fyzickými postoji a jednotlivými částmi těla (naklonění hlavy na stranu). U posturologie je důležitá empatie. Fyziologie rozeznává tři polohy těla – vstoj, vsedě, vleže. Tělesná poloha a fyzický postoj člověka určují nejen to, co se s jedincem zrovna děje, ale i to, co se s ním dělo v předchozí chvíli a do jisté míry i to, co bude následovat v příštím okamžiku. Obdobně jako u proxemiky i zde sehrává svou roli celá řada faktorů, např. temperament, momentální psychické rozpoložení, kulturní vliv, aj. Lze říci, že poloha, kterou osoba v sociální interakci zaujímá, vyjadřuje do jisté míry její postoj k okolnímu dění.

7) Haptikou

Termínem haptika rozumíme sdělování něčeho někomu pomocí doteku. Velmi často se při komunikaci lidé mezi sebou dotýkají. Tyto doteky mají odlišný charakter a význam. Ten může být například formální, neformální, přátelský a intimní. Každý člověk má podle Mikuláščíka (2010) na svém těle takzvaná doteková pásma. První pásmo je společenské, profesionální a zdvořilostní (ruce, paže). Druhé pásmo nazýváme osobní, přátelské (paže, ramena, vlasy, obličej). A třetí je pásmo intimní, erotické a sexuální (neomezené).

Pokud dojde k nějakému kontaktu mezi dvěma lidmi, tak můžeme charakterizovat druh tohoto doteku a nehovoříme jen o tom, kterou částí těla se jedna osoba dotkla té druhé. Mezi druhy doteku můžeme zařadit podání ruky, pohlazení, štípnutí, obejmutí atd.

1.2 Dialog

Dialog je vzájemná komunikace mezi dvěma nebo více lidmi. Charakteristickým znakem dialogu je zpětná vazba a vzájemnost. Gavora (2005) uvádí, že dialog probíhá právě v tu chvíli, dodržují-li se určité zásady. Jedna ze zásad je střídání replik. Replika je projev jednoho z komunikujících, který svým projevem reaguje na předešlý projev partnera v komunikaci. Jestliže tato podmínka není splněna, nejedná se o dialog, ale o monolog. Další zásadou je střídání rolí hovořícího a naslouchajícího. Při dialogu se střídají také role hovořících, kdy jeden naslouchá a druhý hovoří. Takto se střídají v průběhu celého dialogu. Poslední podmínkou dialogu je, že jeden partner reaguje na druhého a naopak. Dialog zařazujeme mezi interpersonální komunikaci.

K dialogické komunikaci patří aktivní naslouchání. Aktivní naslouchání zahrnuje nejenom snahu porozumět a pochopit, co nám druhá strana chce sdělit, ale možnost využití určitých technik, které tento cíl mohou pomoci dosáhnout. Techniky aktivního naslouchání jsou běžně používané při vedení rozhovoru. Pro používání techniky aktivního naslouchání je důležité, abychom byli empatičtí nejen slovy, ale také neverbálně projevíli svůj zájem (tónem hlasu, výrazem tváře, gesty, postojem, očním kontaktem). Mluvčího nepřerušujeme, neradíme mu a nehovoříme o podobných pocitech a problémech, které jsme kdy prožili. U aktivního naslouchání rozlišujeme šest funkcí. **Povzbuzování** má povzbudit mluvčího k dalšímu hovoru. **Objasňováním** zjišťujeme a objasňujeme to, co nám druhý říká. **Parafrázování** znamená, že umíme ukázat, že nasloucháme a mluvčímu rozumíme. **Zrcadlení pocitů** je důležité v tom, že dokážeme chápat a rozumět to, co mluvčí cítí. Dokážeme **shrnout** důležitá fakta a položit základ další diskusi. A v neposlední řadě dokážeme uznat význam druhé osoby.

V dialogu se můžeme zaměřit také na argumentaci. Argumentace je přesvědčování na základě uvádění důvodů, které mají vést k přijetí toho, co je předkládáno. Argumentace může vycházet z různých základů. Jeden z nich je věcná argumentace a může vycházet například z pozorování a zkušenosti (vlastních i cizích poznatků a vjemů). Vytváření a vnímání argumentů je další ze základů a je ovlivněno i vědomým a podvědomým reflektováním osobních zájmů a meziosobních vztahů. Zvažování argumentace má nejen racionální stránku, ale hrají v něm roli i předsudky, emoce, schopnosti, návyky a struktura myšlení jednotlivců atd.

Pokud chceme, aby dialog s druhým člověkem probíhal úspěšně, musíme připravit správné podmínky. Musíme zjistit, zda prostředí a okolní podmínky, při kterých se s dotyčným setkáme vedou k tomu, abychom mohli navázat dialog.

Před zahájením dialogu bychom si měli položit několik otázek. Jsou to otázky: *Kdo?* U této otázky si uvědomujeme hodnoty, odpovědnost a zájmy každého z nás. Otázka *Co?* nám říká, jaké pohnutky vyvolají téma dialogu. U otázky *Kdy?* musíme zajistit vhodné podmínky pro uskutečnění dialogu. Na základě otázky *Jak?* k dialogu přistupujeme klidně a vstřícně, druhou osobu respektujeme a posloucháme. Na otázku *Kde?* si odpovíme tak, že musíme zajistit vhodné místo, které bude neutrální a na kterém se oba aktéři dialogu budou cítit dobře. Odpověď na otázku *Proč?* je taková, že cíle, které jsme si stanovili, jsou jasné.

1.2.1 Typy dialogu

Dialog můžeme rozdělit na několik typů. Mezi základní odborné typologie patří:

1) Typy podle charakteristických vlastností: rozlišují se dialogy podle počtu osob, podle cíle a také se rozlišují rozdíly mezi dialogem soukromým a veřejným. Patří sem také dialogy spontánní či řízené.

Pokud jde o dialog dvou osob, pak se jedná o tzv. face to face komunikaci. Zde dochází ke střídání pozic mluvčího a posluchače. Avšak jeden z dvou účastníků podobného dialogu může být buď pasivní, nebo naopak v dialogu dominovat (záleží na jeho intelektuálních či fyzických schopnostech). V rozhovoru tří a více osob může dojít k dočasnému přerušení poslechu jednoho z účastníků rozhovoru a dialogy se začnou křížit (dochází k více dialogům najednou)

Dialogy řízené (předem domluvené na tématu a pravomocích konkrétních účastníků) jsou nejčastěji účelové (cílené). Mají za cíl dosáhnout konkrétních závěrů. Spontánní dialogy mají nejčastěji neurčité cíle a formují se na základě vznikajících situací.

Pokud mluvíme o veřejném nebo soukromém dialogu, tak zde je důležité to, pro koho je dialog určen, zda bude důvěrný, pro jednu konkrétní osobu či pro veřejnost.

2) Typy dialogů podle situací: jsou to rozhovory v pracovním nebo mimopracovním prostředí, různé rozhovory při nakupování či při poskytování různých služeb.

1.2.2 Fáze dialogu

U dialogu rozlišujeme čtyři fáze, které jsou důležité, a proto se jimi budeme stručně zabývat.

1. Fáze představení

V průběhu této fáze se pokusíme mezi sebou a druhým účastníkem dialogu vytvořit vztah, protože ať už je to zřejmé, či nikoliv, můžeme mít oba odlišnou náladu (E. Dupuy. 2002).

Tato etapa má několik klíčových bodů. Jako první bod je vstup a navázání kontaktu. V tomto bodě dáme tomu druhému najevo, že se o něho zajímáme a že se zajímáme o jeho výklad. Druhý bod je představení protagonistů. Zde bychom se měli dozvědět, co jeden pro druhého jsme a v jakém kontextu se bude dialog odehrávat. Třetím bodem jsou témata, cíle a rizika. Základním momentem dialogu je sdělení tématu. Poslední bod je otevření, kde necháme druhé jedince, aby se vyjádřil to, co cítí. V dialogu používáme nejčastěji tzv. otevřené otázky. To jsou takové, na které jedinec nemůže odpovědět pouze ano nebo ne, ale odpovídá celou větou.

2. Fáze zjišťování

V předchozí fázi jsme se s druhým účastníkem dohodli na tématu dialogu a umožnili mu, aby odhalil své potřeby. Poté můžeme pomocí zrcadlových efektů postupovat od jedné repliky ke druhé a zjišťovat, jaký druhý jedinec opravdu je.

3. Fáze záměru

Pokud nebudeme k druhému vysílat signály, že mu nasloucháme, tak k žádnému dialogu nikdy nedojde. Pokud on vysílá negativní signály a my ho v tom ještě podporujeme, může dojít k porušení dialogu.

1.3 Komunikační výchova a RVP ZV

Komunikační výchova se jako předmět na základních školách vyučuje v rámci složky komunikační a slohová výchova, která je součástí vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. Je zakotvena v kurikulárním dokumentu. Tímto kurikulárním dokumentem je „Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání“. Tento program je vypracovaný pro předškolní vzdělávání, pro základní vzdělávání, pro střední vzdělávání a v poslední řadě pro ostatní vzdělávání.

Zaměříme se na Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání a na to, jak se v tomto dokumentu odráží rozvoj komunikační výchovy dětí na základních školách. Základní vzdělávání je vlastně jedinou etapou, kterou absolvuje celá populace žáků. Na základě rámcového vzdělávacího programu jsou nastaveny určité cíle, kterých by žák na základní škole měl dosáhnout. Základní vzdělávání má žákům pomoci vytvářet a postupem času rozvíjet takzvané klíčové kompetence a poskytnout jim základ všeobecného vzdělání. Jedním z cílů, který je stanovený pro základní vzdělávání, je vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci. Smyslem rámcového vzdělávacího programu je vybavit žáky souborem klíčových kompetencí, tedy vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi a hodnotami, které jsou nezbytné pro osobní rozvoj a uplatnění se ve společnosti. Osvojení těchto klíčových kompetencí je velmi zdoluhavý proces, který má svůj počátek již v předškolním vzdělávání.

Klíčové kompetence se různě prolínají a dotvářejí se v průběhu celého vzdělávacího procesu. V období základního vzdělávání se za klíčové považují: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní (RVP, 2017).

V této práci se zaměříme na kompetence komunikativní. Na základě komunikativních kompetencí by žák, který úspěšně ukončí základní vzdělávání, měl dokázat formulovat a vyjadřovat své myšlenky a názory, které by měly být na logické úrovni. Dále by se měl dokázat souvisle, srozumitelně a kultivovaně vyjadřovat jak v mluveném, tak i v písemném projevu. Na základě těchto klíčových kompetencí by měl dokázat naslouchat druhým lidem, promlouvat a porozumět jim. Má schopnost porozumět nejrozličnějším druhům textů nebo záznamů. Všechny získané komunikativní dovednosti dokáže smysluplně využívat k vytvoření nejrozličnějších vztahů, které jsou potřebné ke spolupráci a soužití s ostatními lidmi (RVP, 2017).

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Pro tuto práci je důležitá oblast Jazyk a jazyková komunikace. Tato oblast je základním stavebním kamenem ve

výchovně vzdělávacím procesu. V rámci jazykové výuky je cílem zejména subvence rozvoje komunikačních kompetencí, která mu následně umožní dobře vnímat různá jazyková sdělení. Těmto jazykovým sdělením následně správně rozumí.

Nepostradatelnou součástí všech vzdělávacích oblastí je kultivace jazykových dovedností. Pokud se zaměříme na dané téma, tak zjistíme, že samotné užívání češtiny nám umožňuje se dále vzdělávat v ostatních vzdělávacích oblastech. Při realizaci daného vzdělávacího oboru se vytvářejí předpoklady k efektivní mezilidské komunikaci (RVP, 2017).

V této kapitole je důležité se změřit na dramatickou výchovu. Vzhledem k zaměření této práce budeme vytvářet přípravy na vyučování a používat neobvyklé metody. Na základě těchto příprav, které budou zaměřené na hraní scének, je důležité zaměřit se právě i na dramatickou výchovu.

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání může být dramatická výchova zařazena do kurikula i jako doplňující obor. Dramatická výchova se ve výuce uplatňuje v různých formách, např. jako různé individuální nebo kolektivní hry, pohybové hry, práce s kostýmy a rekvizitami, jako hudební produkce, dramatizace různých textů. Dramatizace se může realizovat také tím, že vychází z příběhu, z literárního textu, z vhodného tématu, z problému nebo z jiných zdrojů, a to buď v podobě menších útvarů, nebo v komplexním představení. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání uvádí učivo dramatické výchovy pro dvě období. V prvním se kladou základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a držení těla a vytvářejí se návyky nezbytné pro prezentaci dramatického díla, v druhém období k hlavním výstupům patří zvládání jednoduchých rolí a hlubší reflexe zážitků.

1.4 Dialogická komunikace a RVP ZV

Dialog je ukotven v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, a to ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (RVP ZV, 2017). Dialog je základním prostředkem mezilidské komunikace. Prostřednictvím dialogu se učíme, poznáváme svět, navazujeme kontakty. Člověk se rodí se schopností naučit se vést dialog, ale záleží jen na něm, do jaké míry bude schopen komunikační dovednosti rozvíjet. Když člověk dobře ovládne umění vést dialog, naučí se rychle a účinně získávat informace. Naučí se také kultivovat vlastní vystupování a rozvíjet své sociální dovednosti. Pro trénování komunikačních dovedností je velmi vhodné prostředí ve škole. Jedná se totiž o uzavřenou sociální skupinu, která nabízí širokou škálu možných sociálních vazeb. Ve škole si také žáci mohou osvojit jednání, která vyžadují různé sociální role. Chybné jednání zde nepřináší tak vážné důsledky jako v jiných prostředích. Škola je pro procvičování dialogické komunikace ideální a komunikační výchova, která je rovnocennou složkou českého jazyka, má pro rozvíjení dialogu možnosti (Šlédrová, 2005).

Dialogická komunikace je ve školním prostředí také determinována různými faktory. Tyto faktory se podepisují na kvalitě jejího průběhu. Dialog ve škole je tedy komunikace probíhající v konkrétním pedagogickém prostředí. O dialogu ve vyučovací hodině můžeme s určitou mírou zjednodušení říci, že jde o dialog skupinový, reálný, řízený, převážně bezprostřední, veřejný, s předem známým cílem, který je ovlivňován sociální rolí a vlastnostmi konkrétního učitele a konkrétních žáků.

Žáci by měli zvládnout zdvořilostní principy komunikace. Také by se měli naučit rozpoznávat různé komunikační situace (soukromí-veřejnost aj.), různé sociální role a vést dialog v souladu s nimi. Měli by být schopni všimnout si nejrozličnějších faktorů, které mohou ovlivnit komunikaci. Je potřeba, aby si žáci osvojili způsoby navazování, udržování a ukončování kontaktu a celého rozhovoru. Měli by se naučit, jak slušně vyjadřovat nesouhlas, popřípadě souhlas s partnerem. Žáci by si také měli uvědomovat, že součástí vedení dialogu nejsou jen vhodně vybraná slova a zvládnutí zdvořilostních prvků, ale celý způsob vystupování, který dialog provází. To znamená dobře ovládat nonverbální prvky komunikace. Uvědomovat si signály, které vysíláme komunikačním partnerům prostřednictvím zvýšení hlasu či různými gesty. Velkou část těchto dovedností žáci již využívají, ale z velké části nevědomě. Důležité je, aby si svého jednání v dialogu byli vědomi a přizpůsobili ho komunikačnímu záměru (Šlédrová, 2005).

Vést s žáky dialog je umění, jemuž je potřeba se naučit. Dialogické jednání je založeno na komunikaci, a to na komunikaci s tzv. vnitřním partnerem, tedy se sebou samým, ale za přítomnosti dalších účastníků. Dialogické jednání podporuje kreativitu, tréma z veřejného vystoupení se postupným nácvikem odbourává.

Kromě toho existují také nejrozličnější organizace pořádající kurzy, které učitelům ve správné komunikaci s žáky mohou pomoci. Jedná se o různé komunikační tréninky, kurzy asertivních dovedností aj.

Prvním krokem k dosažení celkově dobré komunikační úrovně dialogické komunikace je zvýšení kvality tzv. minimálního dialogu. Je potřeba: připravit si předem dotazovací strategii; klást více otevřených otázek; klást otázky aktivující všechny úrovně žákovy myšlení; dbát na správnou formulaci vlastních otázek; podněcovat žáky ke kladení nejrozličnějších otázek; nechat žáky, aby si kladli otázky navzájem; snažit se odpovědět na všechny otázky položené žáky; dát žákům dostatečný čas na přemýšlení a formulaci odpovědi; nechat žáky odpovědět samotné, nepřerušovat je, nechat je myšlenku dokončit; nebát se ticha; naučit se pracovat s chybnými odpověďmi; poučit se z vlastních chyb; být si vědom toho, že učitel je žákovi komunikačním vzorem.

Jestliže se sami učitelé naučí správnému vedení dialogu, mohou se více zaměřit na dialogickou komunikaci žáků. Pokud učitel něco jiného říká a dělá, potom účinek na žáka není velký. Jestliže se učitelé naučí tvořit dobré otázky, mohou si tím usnadnit práci v mnoha jiných oblastech pedagogické činnosti. Nesmíme také zapomenout na to, že dialog je obousměrná komunikace. Informace se tak přenáší jak od učitele k žákovi, tak od žáka k učiteli. Učitel se může dozvědět něco bližšího o svých žácích, o jejich postojích či hodnotových orientacích. Chybí-li v hodině žákovské dotazy, není ochuzen pouze žák, ale i učitel. Ztrácí možnost hlubšího poznání zájmů, postojů, zvláštností myšlení žáků. A co je horšího, ztrácí možnost se přiučit od svých žáků. (Mareš-Křivohlavý, 1995)

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání je velice důležité, aby učitel dokázal vést dialog a aby tuto schopnost přirozenou cestou rozvíjel v žácích. Účinným pomocníkem je odhalování formativního působení hry. Právě pro tyto praktické situace může dialogické jednání přinést cenné impulzy. Reflexe sebe sama a její existence v pohybu, v hlase či v řeči, které se koná za přítomnosti veřejnosti a které přináší jednajícímu radost z objevování možných způsobů sdělování, může významně přispívat k pozitivní komunikaci v pedagogické, ale i každodenní situaci. Proto by bylo vhodné, kdyby dialogové jednání našlo své příznivce mezi pedagogy, zejména mezi češtináři. Tato proměna však vyžaduje velmi mnoho trpělivosti, tvořivosti, flexibility a zejména schopnosti naslouchat sobě

a svým studentům, kteří jsou v jednání partnery. Samozřejmě dialogické jednání nelze považovat za jedinou možnou cestu, která by vedla k radostným prožitkům v průběhu pedagogického procesu. Dnes se již můžeme inspirovat řadou směrů, které jiným způsobem směřují k obdobnému cíli (srov. o této tematice např. Mareš-Křivohlavý, 1995, Švec a kol., 2002).

1.5 Metody rozvíjení dialogické komunikace

V této kapitole se budeme věnovat metodám rozvíjení dialogické komunikace. Tato kapitola je důležitá tím, že se bude nejvíce prolínat do praktické části. Než se začneme zabývat samotnými metodami rozvíjení dialogu, řekneme si, co to jsou vyučovací metody.

Pojem metoda je odvozen z řeckého „methodos“ a znamená obecný postup, způsob, cestu. Výuková metoda je jednou ze základních didaktických kategorií a představuje koordinovaný systém činností učitele vedoucí žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů (Průcha a kol., 2003). Přitom výukovou metodu nelze považovat jenom za nástroj v rukou učitele, ale jako spojnici možných interakcí mezi učitelem a žákem.

Výukové metody se vyznačují několika kritérii. J. Mojžíšek (1988) formuloval kritéria, která by měla výuková metoda splňovat. Podle jeho názoru by výuková metoda měla být formativně účinná, informačně nosná, výchovná, přirozená ve svém průběhu a důsledcích, použitelná v praxi, adekvátní k žákům a učiteli a didakticky ekonomická.

Do klasických vyučovacích metod řadíme metody, které jsou součástí tzv. tradičního vyučování. Patří sem metody slovní, metody názorně-demonstrační a metody praktické. Mezi metody slovní řadíme monologické metody, dialogické metody, metody písemných prací a metody práce s knihou. Mezi metody názorně-demonstrační řadíme pozorování předmětů a jevů, předvádění modelů, pokusů, demonstrace statických obrazů a projekce statická a dynamická. A mezi metody praktické řadíme nácvik pohybových a pracovních dovedností.

Pro tuto práci je důležitá pasáž metody slovní – dialogické. Mezi tyto metody řadíme rozhovor, dialog a diskusi.

Do centra pozornosti se v této souvislosti dostává dialog. Ten představuje rozvinutější formu komunikace než rozhovor, protože při něm dochází nejen ke komunikaci mezi učitelem a žákem, ale také mezi žáky navzájem. Proto, aby dialog vedl k očekávaným výchovně-vzdělávacím cílům, musí být předložený problém pro žáky zajímavý, ve třídě je nutná atmosféra důvěry a učitel musí být schopen dialog „určit“ a „nenechat žáky sklouznout k jinému tématu“ či se překřikovat nebo ostře napadat druhého žáka zastávajícího jiný názor. Tato metoda vede jednak k hlubšímu zamyšlení nad probranou látkou a jednak učí žáky klást otázky, argumentovat, naslouchat druhému a tolerovat jeho názor a korigovat vlastní názory (Zormanová, 2012).

Nyní se zaměříme na metody, které rozvíjejí dialogickou komunikaci. Metod, které vedou k rozvíjení dialogické komunikace je velké množství. Nezastupitelnou roli hrají při zdokonalování dialogické komunikace řečnické útvary, které jsou na dialogu založené. Časté

jsou zejména improvizované diskuse, debaty či interview. Diskuse je slovní dialogickou metodou, ve které dochází k otevřené výměně myšlenek a informací. Jejím cílem není obvykle přesvědčit ostatní o svém názoru, ale poučit se z procesu diskuse a případně nalézt shodu mezi diskutujícími. Velmi důležitý je pro diskusi výběr tématu. Pro žáky by toto téma mělo být atraktivní a měli by o něm mít určité informace. Další metodou je debata. Při debatě dochází stejně jako u diskuse k rozhovoru všech členů skupiny, ale jedinec do ní vstupuje už s určitým názorem, který se pak snaží před ostatními obhájit. Setkat se můžeme také s metodami, jejichž cílem je zdokonalování schopnosti dotazovat se a reagovat adekvátně na otázky nebo dovednosti komunikovat v různých komunikačních situacích (např. rozhovor s imaginární postavou, horká židle, hraní rolí, třířázový rozhovor atd.). Mnohé z metod se zaměřují na rozvoj komunikace ve skupině. V současných pedagogických teoriích a v jejich praktických aplikacích je kladen důraz na komunikativní chápání výchovy a vzdělávání.

Další metody, které rozvíjejí dialogickou komunikaci, jsou například metody inscenační. Metody inscenační zařazujeme do výukových metod aktivizačních. Aktivizační metody jsou tradiční soubor výukových metod, který se během vývoje stále doplňuje a zdokonaluje. Současná praxe přináší pedagogům známé i méně obvyklé způsoby, kterými je možno aktivizovat žáka. Velmi důležité je proto seznámit se s různými způsoby řešení problémů, které se mohou ve výuce objevit. Je možné říci, že se většinou jedná o postupy, které nejsou pro učitele úplně obvyklé. Jejich důležitým prvkem je i to, že podporují tvořivost učitelů. Maňák, Švec uvádějí definici autorů Jankovcové, Průchy a Koudely, kteří aktivizující metody vymezují jako postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce žáků, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů (Maňák, Švec, 2003).

Při používání aktivizujících metod se zdůrazňuje hlavně jejich přínos k všestrannému rozvoji samostatnosti, zodpovědnosti a tvořivosti žáka. Aktivizující metody jsou zaměřeny na učícího se žáka – mají tedy vyhovovat jedinci. Žák se tedy stává aktivním účastníkem procesu vzdělávání. Tyto metody vyučování aktivně podporují tvorbu individuální. Aktivizující metody patří mezi alternativní metody. Používáním různých druhů vyučovacích metod, střídání tradičních a alternativních způsobů výuky se stává hodina efektivnější a pro samotné žáky zajímavější.

Inscenační metody jsou na rozdíl od metod situačních o mnoho starší, byly používány již ve starém Římu ke školení rétorů. Mezi jejich velké stoupence patřil také J. A. Komenský (Pecina, 2008).

Pomocí této metody se žáci učí schopnosti vcítit se do druhého jedince, a to prostřednictvím vlastního jednání a prožívání. Žákům tato výuková metoda také přináší možnost vyzkoušet si na vlastní kůži, jaké to je se ocitnout v nějaké situaci, a nacvičit si vhodné jednání a řešení této situace. Inscenační metoda má také několik variant, z nichž nejzákladnější je strukturovaná a nestrukturovaná inscenace.

1) Strukturovaná inscenace se opírá o předem připravený scénář, v němž jsou jasně promyšleny a popsány role všech protagonistů.

2) Nestrukturovaná inscenace nemá detailně zpracovaný scénář, pouze je u ní načrtnutá situace (Maňák, Švec, 2003). Tato varianta je stěžejní pro náš výzkum a budeme ji zařazovat do příprav na vyučovací hodiny.

Dále bychom se chtěli zaměřit na metodu práce s textem. Tuto metodu zařazujeme do vyučovacích metod slovních. Práci s textem obvykle rozumíme výukovou metodu založenou na zpracovávání textových informací, jejichž využití směřuje k osvojení nových poznatků, k jejich rozšíření a prohloubení. Prostřednictvím textu však žák získává podněty i ke svým dalším samostatným aktivitám. Práce s textem tedy spočívá nejenom v zapamatování prezentovaných informací, ale zejména v postupném vytváření a zdokonalování dovedností žáků využívat textových informací při řešení různě náročných úloh a problémů. Jako konkrétní metodu pro tuto práci jsme si vybrali čtení s předvídáním. Cílem četby s předvídáním je podnítit vnitřní zájem o text a zvědavost číst aktivně. Čteme-li s předvídáním delší text, je to zvláště pro studenty s různými poruchami učení výhodné, dlouhý text se pro ně stává četbou po částech stravitelnější. V praxi to znamená, že po každém relativně krátkém úryvku očíslovaného textu předvídáme, co se pravděpodobně stane v další části. Důležité je předpověď umět opřít o to, co již víme z přečtené části, případně z vlastní zkušenosti. Důležité je také umět po každé části shrnout, co jsme se skutečně dočetli, případně to porovnat s naší předpovědí.

Další z metod, kterou můžeme zařadit jako rozvíjející dialogickou komunikaci je skládankové čtení nebo také skládankové učení. Je to kooperativní metoda, na základě které, se žáci učí navzájem. Žáci pracují ve skupinách, tzv. expertních skupinách. V každé skupině mají žáci část textu, kterou si přečtou a pokusí se ji naučit. Následně žáci vytvoří nové, domovské, skupiny. V každé domovské skupině musí být jeden expertní žák. Žáci si navzájem sdělují hlavní myšlenky z textu, který se měli naučit v původních skupinách. Abychom se přesvědčili o pozornosti žáků, můžeme pokládat žákům otázky týkající se textu a sledovat reakce.

Tyto metody jsme si vybrali z toho důvodu, že je z nich patrný rozvoj komunikačních dovedností. Metody považujeme za vhodné, protože z dosavadních zkušeností, které jsme získali v rámci praxí na základních školách, jsme zjistili, že učitelé, se kterými jsme měli

možnost spolupracovat, nezařazují do výuky českého jazyka žádné zajímavé metody. Právě metody inscenační a metodu čtení s porozuměním jsme si vybrali k našemu výzkumu. Metody nám přišly zajímavé a doufáme, že budou zajímavé i pro žáky.

2 Praktická část

2.1 Úvod

Praktická část práce se skládá z několika příprav na vyučovací jednotky. Na základě těchto příprav bude prováděn výzkum. Cílem praktické části je za pomoci nejrůznějších metod a aktivit rozvíjet u dětí na 1. stupni základní školy dialogickou komunikaci. Jako hlavní cíl vyučovacích hodin jsme si stanovili „**Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině**“. Tento cíl bude důležitý v každé vyučovací hodině a také v každé hodině stanovíme dílčí cíle, které se budou vztahovat k dané vyučovací hodině. Metodou, kterou budeme provádět výzkum, jsme si stanovili pozorování, a to pozorování nezúčastněné, což znamená, že žáky budeme pozorovat, aniž by o tom věděli a zároveň si budeme dělat terénní poznámky.

V každé námi připravené hodině budeme pozorovat při skupinové práci tři až čtyři skupinky žáků a při práci ve dvojici poté čtyři dvojice.

Jelikož nám nebylo umožněno použít pro záznam nahrávacím zařízením, budeme provádět terénní pozorování a následnou reprodukci zaznamenaných poznámek. V rámci analýzy se zaměřujeme na splnění stanovených cílů, a hlavně na komunikaci mezi žáky při práci a plnění aktivit. Praktická část byla prováděna na základní škole v České Třebové, ve 3. třídě.

2.1.1 Přípravy na vyučování a analýzy

2.1.1.1 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.1

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk

Téma hodiny: O parašutistovi

Čas: 45 min

Počet žáků: 18

Výchovně-vzdělávací cíle: Kognitivní – žák rozumí textu, dokáže s ním pracovat

Afektivní – chápe učivo jako potřebné

Psychomotorické – Žák je schopen spojit manipulativní činnost za účelem upevňování učiva

Hlavní a dílčí cíle: Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině

Žák dokáže přemýšlet nad příběhem a sdělit své poznatky

Žák chápe zadání tématu

Žák mluví dostatečně nahlas a zřetelně

Žák používá neverbální komunikaci při komunikaci se spolužákem

Klíčové kompetence:

- k učení: Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě. Žák samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- k řešení problémů: Žák ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů.
- Komunikativní: Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně. Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.
- sociální a personální: Žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování

dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá. Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy.

- Občanské: Žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí.
- Pracovní: Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky.

Organizační formy: práce ve dvojicích

Metody: slovní, metody řešení problémů

Materiální didaktické pomůcky: text, tabulka

čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
	Pozdravení Seznámení s průběhem hodiny – seznámíme žáky s tím, co budeme v hodině dělat. Budeme pracovat ve dvojicích. Posadíme se v kruhu ve třídě a sdělíme si průběh hodiny. Žáci si mezi sebou řeknou, jestli se jim v posledních dnech stalo něco hodně zajímavého. Touto aktivitou chceme podpořit žáky ve vybavování zajímavých příběhů a vyjadřování před ostatními. Nakonec si vyslechneme nejzajímavější zážitek a rozdělíme si žáky do dvojic podle čísel.	
	Hlavní část	
	Motivace „Děti, víte, kdo je to parašutista?“ – pokud žáci nebudou vědět, řekneme si správný význam společně. „Chtěl byste někdo někdy být takovým parašutistou?“ – na tuto otázku se zeptáme, jakmile budou všichni vědět, co to znamená. Před tabulí žákům přečteme první část textu. Žáci pozorně poslouchají. Text je nedokončený a žáci mají za úkol si ve dvojici povídat o tom, co slyšeli, a jak by příběh mohl pokračovat. Nejdříve si pokračování řeknou společně ve dvojici a poté před	Příloha 1

	celou třídou. Ostatní se mohou doptávat na to, co by je mohlo zajímat a také se různě doplňovat ve svých teoriích. Touto aktivitou zjišťujeme, zda jsou žáci schopni poslouchat spolužáky a reagovat na jejich otázky. Po ukončení komunikace ve dvojici si přečteme před tabulí druhou část textu. Po přečtení mají žáci opět za úkol si popovídat o tom, jak moc se jejich výpověď shodovala s pokračováním příběhu nebo vůbec. Nakonec si řekneme společně, kdo se nějak přiblížil nebo nepřiblížil originálu. Když jsme vyslechli od žáků jejich vyprávění o tom, jak se kdo shodoval nebo ne s originálem, mají žáci za úkol přemýšlet nad tím, jak bude příběh pokračovat. Opět si to sdělí společně ve dvojici a poté před celou třídou společně. Po této aktivitě přečteme před tabulí poslední část textu. Po přečtení si žáci ve dvojici opět popovídají o tom, zda se trefili opět do příběhu nebo ne. Nakonec si o tom popovídají s celou třídou. Kdo bude chtít, může se ptát na různé doplňující otázky nebo informace, které mu nejsou jasné.	
	Závěrečná část	
	Na závěr hodiny si sedneme všichni do kruhu a pomocí reflexe zhodnotíme hodinu. Na velkém papíře je nakreslený velký terč. Uprostřed je 100, v menším kruhu 50 a úplně na okraji 0. Každý žák má barevný proužek papíru a jejich úkolem je, položit proužek papíru tam, kde se mu nejvíce dařilo nebo nedařilo. Pokud se mu hodina podařila zvládnout úplně, dobře se mu komunikovalo, položí proužek papíru na 100, pokud se mu dařilo jen něco, nebo některá část, položí proužek papíru na 50 a pokud se mu nedařilo vůbec nic a aktivity ho nebavili, položí proužek na 0. Také se v závěrečné části hodiny zaměříme na to, zda se nám podařilo či nepodařilo naplnit cíle, které jsme si stanovili na začátku hodiny. Na každém papíru, který mají žáci u sebe je napsaná otázka a jméno žáka. Na základě této aktivity víme, co se žákům nejvíce povedlo a zda se podařilo naplnit cíle.	

Analýza vyučovací hodiny č. 1

Vyučovací hodina komunikační výchovy zaměřená na rozvoj dialogické komunikace

Vyučující: Michaela Cindrová

Vyučovací hodina probíhala ve 3. ročníku na základní škole v České Třebové. Škola si nepřála být jmenována v této práci.

Úvodní část hodiny

Hodina, kterou analyzujeme je zaměřená na rozvoj komunikačních dovedností, a to na základě dialogu. Na začátku hodiny jsme se se žáky posadili na koberci a řekli, aby se zamysleli nad tím, co se jim během posledních dní stalo zajímavého a sdělili si to navzájem se spolužáky. Chtěli jsme žáky přimět k tomu, aby se zamysleli nad tím, co v posledních dnech dělali. Tato aktivita byla pro žáky velice zábavná, protože některé historky, které jsme vyslechli, byly velice zajímavé a srandovní. Tuto aktivitu jsme zařadili z toho důvodu, abychom u žáků probudili zájem o něco zajímavého a zajímavé zážitky. V další části hodiny bude o zajímavé zážitky postaráno.

Hlavní část hodiny

Zeptali jsme se žáků, zda vědí, kdo je to parašutista. K našemu překvapení všichni věděli, kdo je to, tudíž jsme nemuseli vysvětlovat a popřípadě hledat na internetu, pouze jsme se podívali na obrázky.

Sdělili jsme žákům, že budeme pracovat ve dvojicích, ale jelikož jsme chtěli předejít problémům s rozdělováním žáků, rozdělili jsme si je podle čísel. Když jsme měli rozdělené dvojice, přečetli jsme před tabulí text. Ale text byl nedokončený a žáci měli za úkol přemýšlet a povídat si ve dvojici o tom, jak text bude pokračovat. Žáci se této aktivitu zhostili s chutí a komunikace ve dvojici jim nečinila žádný problém. Po první části textu žáci zapojili fantazii a přemýšleli, jak by mohl příběh pokračovat. Žáci používali ve většině případů hovorový až nespisovný jazyk. O používání jazyka se můžeme přesvědčit z přepisu rozhovoru žáků.

Dvojice č.1 (chlapec a chlapec)

Chlapec 1 – „Já si myslím, že tu žvejkuu by mohl použít na to, aby si ji dal do pusy a žvejkal a nepřemýšlel nad tím, že dopadne na tvrdou zem.“

Chlapec 2 – „To ne, to by přece v takové rychlosti nestihl dát ani do pusy, to ji určitě musí použít nějak jinak.“

Chlapec 1 – „To je taky pravda, ale co jiného by si chtěl ve vzduchu dělat se žvejkou?“

Chlapec 2 – „Já bych si s ní asi zalepil oči, abych nic neviděl, a hlavně abych neviděl, jak padám na zem.“

Dvojice č. 2 (chlapec a dívka)

Chlapec – „No, myslím, že ta žvýkačka není vůbec důležitá, důležitější je ten padák, který nakonec parašutista najde, ale ne na zádech, ale na břichu.“

Dívka – „To je blbost, nemůže přece najít padák na břichu. Padák je velký a musel by ho přece tlačit, když by šel do letadla. Já si myslím, že ho cestou dolů, jak padá, naloží jiný letadlo.“

Dvojice č.3 (dívka a dívka)

Dívka 1 – „Víte, můj názor je takovej, že je to blbost. Parašutista přece nemůže do letadla, když nemá padák. To by mu přece nikdo nemohl dovolit.“

Dívka 2 – „No, ale vždyť on se nikoho určitě neptal a prostě šel a nastoupil do letadla a já si myslím, že teď bude určitě důležitá ta žvýkačka, o které se tam mluví.“

Po dokončení této aktivity, kdy jsme se dozvěděli zajímavé skutečnosti, jsme žákům přečetli další část textu. Ve jejich tvářích bylo vidět překvapení, jelikož si každý vzpomněl na to, jaké byly jeho představy o pokračování příběhu a když slyšeli, jak to bylo doopravdy, tak se i lehce bavili. Bohužel žáci tentokrát už nezapojili tolik fantazie a povídali si spolu jen zřídk. Opět ve větší míře používali hovorový jazyk a také používali gesta, aby objasnili více své vyjádření. Co se nám líbilo, že žáci uznali, že se spletli ve své představě a že se tomu zasmáli společně. Žáci si povídali spolu ve dvojici, ale občas pokřikovali po třídě, bavili se všichni dohromady a vyměňovali si názory. Po dokončení této aktivity jsme viděli na obličejích žáků, že už chtějí slyšet pokračování, protože vůbec netuší, jak to dopadne.

Dvojice č.1 (chlapec a chlapec)

Chlapec 1 – „Tak takhle jsem si to vůbec nepředstavoval teda. Nenapadlo mě, že by z jedné malé žvýkačky mohl udělat balón. No, tak doufám, že to bude ještě zajímavý, už teď se nemůžu dočkat.“

Chlapec 2 – „Já jsem ti přece říkal, že ji použije nějak jinak, ale taky mě nenapadl balón. To musí být teda malý pán, když ho unese jedna malá žvejka (smích).“

Dvojice č.2 (chlapec a dívka)

Chlapec – „No, tak to jsem byl úplně vedle teda, myslel jsem si, že ten padák najde(smích). Ale měla jsi pravdu s tím, že by nemohl mít padák na břicho. Tohle je teda dobré, jsem zvědavý, jak to dopadne. Co myslíš ty?“

Dívka – „Já myslím, že to dopadne určitě dobře, ale jsem zvědavá na toho ptáka, co tam s ním nakonec bude. Třeba toho parašutistu sežere (smích, celá třída).“

Dvojice č.3 (dívka a dívka)

Dívka 1 – „Tak to je teda hustý, to bych neřekla, že by si z té žvejky mohl udělat balón, vid’?“

Dívka 2 – „Já jsem si myslela, že bude důležitá, ale že bude zrovna jako balón, to mě teda nenapadlo. Doufám, že to bude ještě napínavé. Ted už vůbec nevím, jak by to mohlo dopadnou.“

Žáci v této fázi hodiny hovořili velice hlasitě a velmi se u toho smáli.

Povídali jsme si s žáky, zda by chtěli někdy zkusit také něco takového, abychom na chvíli odpoutali pozornost od textu. Bohužel se nám to moc nepovedlo, jelikož žáci byli pořád myšlenkami u parašutisty a vyžadovali pokračování textu. Sdělili jsme jim tedy, ať se položí na lavici a zavrou si oči. My jsme začali se čtením poslední část textu. Z reakce žáků jsme zjistili, že je poslední část textu velice pobavila, jejich reakce byly vtipné. V této aktivitě byla hojně používaná neverbální komunikace, protože žáci předváděli oslavné reakce parašutisty, když spadl do vody. Jazyk byl opět ve větší míře hovorového až nespisovného rázu.

Dvojice č.1 (chlapec a chlapec)

Chlapec 1 – „Joo, myslel jsem si, že ten pták něco udělá. Já bejt v tom jezírku, tak se teda hodně leknu toho parašutisty. Ale aspoň mu nebylo teplo, když spad do vody.“

Chlapec 2 – „Já myslím, že teplo mu teda určitě nebylo, když padal z nebe, tak mu byla zima, tam je prý zima. Ale skončilo to teda naštěstí dobře si myslím.“

V této chvíli chlapec neví, co má odpovědět a ptá se znovu spolužáka, aby mu zopakoval to, co řekl.

Chlapec 1 – „Naštěstí to skončilo dobře, protože jinak by to přece ani skončit nemohlo.“

Dvojice č.2 (chlapec a dívka)

Chlapec – „Jupí, dopadlo to teda dobře a ještě vtipně. Aspoň se parašutista osvěžil, ale chudáci ty lidi ve vodě, já bych asi umřel, kdybych tam byl.“

Dívka – „Ale neumřel, ty něco vydržíš a nějakého pána by si se ani nelekl. A hlavně by si tam nebyl, když neplaveš(smích).“

Chlapec – „Jo to sice neplavu, ale někde na krajíčku bych moh být.“

Dívka – „To jedině. Já jsem ráda, že to nedopadlo tak, jak jsem si myslela já. Že ten pták toho pána nesnědl a nechal ho být. To by byla škoda, kdyby to dopadlo špatně.“

Dvojice č.3 (dívka a dívka)

Dívka 1 – „Jé, tak to dopadlo dobře nakonec, balón sice nevydržel, ale pán to přežil.“

Dívka 2 – „Tak to bylo celkem napínavé, že jo? Netušila jsem to, ale ten konec mě pobavil. Tebe taky?“

Dívka 1 – „Ano, bylo to celkem vtipné si myslím, nebo aspoň pro mě teda(smích). Mohli bysme vymýšlet takové věci častěji.“

Závěrečná část hodiny

Na konci hodiny, po dokončení všech aktivit, jsme se s žáky posadili do jednoho kruhu a hodnotili dnešní hodinu. Ptali jsme se žáků, zda se jim aktivity v hodině líbily, nelíbily a také jsme otázky směřovali tak, abychom zjistili, zda jsme naplnili cíle, které jsme si stanovili. Některé reakce žáků nás potěšili a na základě některých odpovědí jsme zjistili, že by bylo potřeba příště trochu skutečností pozměnit. Například jeden z žáků nám odpověděl na otázku, zda se mu podařilo komunikovat se spolužákem ve dvojici, takto: „*Mě se to nedařilo, protože jsem nechápal otázky, na které se mě ptá.*“ Jiný žák odpověděl, že by se mu lépe pracovalo s chlapcem než dívkou. Zazněly také odpovědi, že by příště žáci chtěli pracovat ve větší skupině než jenom ve dvojici. Tyto poznatky nás vedly k tomu, že příště hodinu postavíme jinak a lépe. Určitě bychom příště změnili uspořádání dvojic, nechali bychom žáky, aby si vytvořili dvojice sami. Také bychom dvojice více měnili a určitě bychom chtěli mít více dvojic smíšených.

Naplnění cílů

Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině–Tento cíl se naplnil. Na základě našich poznámek a pozorování jsme zjistili, že žáci jsou schopni spolu komunikovat, pokládat si otázky, navzájem se podporovat. Při této aktivitě nastal problém pouze jeden, a to takový, že jeden žák, který nebyl spokojený se svojí dvojicí, nekomunikoval tak, jak bychom chtěli. Jeho vyjadřování s kamarády je úplně jiné, než bylo právě při hodině s méně oblíbeným spolužákem.

Žák dokáže přemýšlet nad příběhem a sdělit své poznatky–Tento cíl se z větší části naplnil. Žáci byli schopni nad příběhem přemýšlet a následně se se spolužáky pobavit o své teorii. Někteří žáci se ze začátku báli zapojit fantazii a vyjádřit to, co si myslí, ale postupem času tento cíl splnili všichni žáci.

Žák chápe zadání tématu–Při vysvětlování tématu a v průběhu hodiny nebyl žádný problém, tudíž tento cíl jsme splnili a žáci pracovali bez větších problémů.

Žák mluví dostatečně nahlas a zřetelně-Tento cíl se naplnil asi z poloviny. Většina žáků hovořila spíše potichu a pouze tak, aby je slyšeli jenom jejich kamarádi. Při komunikaci před celou třídou hovořili nahlas pouze výstřední jedinci, kterým nevadí, že je uslyší všichni. Co se týče zřetelného projevu, zde nebyl problém, žáci hovořili zřetelně a bylo jim dobře rozumět.

Žák používá neverbální komunikaci při komunikaci se spolužákem-Naplnění tohoto cíle bylo obtížné. Žáci na začátku hodiny pouze seděli a povídali si, ale vzhledem k zajímavosti příběhu a aktivitě, začali být žáci aktivnější a používali hodně gesta. Nejvíce používané gesto bylo „rozhazování rukou“.

Reflexe učitele

Tato hodina se z větší části povedla tak, jak jsme si představovali a plánovali. Po společné reflexi s žáky jsme ovšem zjistili, že některé skutečnosti by bylo potřeba změnit. Na tato fakta se určitě do budoucna zaměříme a změníme je. Žáky hodina bavila, bylo vidět, že jsou nedočkaví, jak dopadne další část příběhu.

Tato hodina splnila ve větší míře to, co měla. Byla zaměřena na rozvoj komunikačních dovedností na základě dialogu a díky této hodině, jsme komunikační dovednosti prohloubili. Žáci se naučili komunikovat s druhým ve dvojici a také se naučili vyjadřovat svoje myšlenky a pocity.

V neposlední řadě jsme během hodiny přišli na určité nesrovnalosti, které bychom příště změnili. Aktivitu bychom zkrátili a vystřídal více dvojice. Během reflexe někteří žáci říkali, že se jim špatně komunikovalo s tím, s kým byli, a to by mohl být důvod toho, že se jim to nepodařilo tak, jak by chtěli. Dále bychom se také mohli zamyslet nad tím, zda by nebylo lepší, kdyby žáci pracovali v menších skupinkách.

Z našeho pohledu, a hlavně z pohledu žáků můžeme považovat hodinu za vydařenou a hodnotit ji kladně.

2.1.1.2 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.2

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk

Téma hodiny: STOKORUNA

Čas: 45 min

Počet dětí: 18

Výchovně-vzdělávací cíle: Kognitivní – žák chápe zadaný úkol, dokáže s ním pracovat

Afektivní – chápe učivo jako potřebné

Psychomotorické – Žák je schopen spojit manipulativní činnost
za účelem upevňování učiva

Hlavní a dílčí cíle: Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině

Žáci na základě daných aktivit rozvíjí a zlepšují dialogickou komunikaci

Žáci rozumí otázkám a zadání tématu

Žáci hovoří plynule a zřetelně

Žáci používají neverbální projev při komunikaci ve skupině

Klíčové kompetence:

- kučení: Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě. Žák samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- k řešení problémů: Žák ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů.
- Komunikativní: Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně. Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.
- sociální a personální: Žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá. Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy.
- Občanské: Žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí.

- Pracovní: Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky.

Organizační formy: práce ve skupinkách (3)

Metody: slovní, metody řešení problémů (kladení otázek)

Materiální didaktické pomůcky: Bankovka

čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
	Pozdravení, seznámení žáků s průběhem hodiny Nejdříve bylo potřeba rozdělit žáky do skupin po třech. Zde jsme zvolili takovou aktivitu, aby nedošlo k různým problémům. Každý žák dostane do ruky „minci“, kterou jsme vyrobili z papíru. Poté vytvoří skupinky podle mince, kterou mají v ruce. Tuto aktivitu jsme vybrali, abychom navodili situaci s penězi, o které v této hodině půjde. Když máme skupinky rozdělené, řekneme žákům, jaké aktivity nás čekají v další části hodiny.	
	Hlavní část	
	„Děti, dnes si zahrajeme na reportéry.“ Víte, kdo nebo co je reportér? – pokud žáci nebudou vědět, vysvětlíme si tento pojem. Žáci si ve skupině rozdělí role, které budou potřeba k předvedení scénky. Budeme potřebovat reportéra, zapisovatele a náhodného kolemjdoucího. V tomto případě sledujeme, zda se žáci dokáží domluvit ve skupině, kdo bude mít jakou roli. Jakmile si rozdělí role, vezmeme do ruky jednu STOKORUNU a ukážeme ji žákům. Na tabuli napíšeme výchozí otázku „Co byste dělali, kdybyste měli tuto bankovku?“ Vyzveme skupiny k tomu, aby se domluvily, kdo půjde jako první před tabuli a ztvární scénku před ostatními. Touto aktivitou chceme podpořit v žácích odvahu a aby se nebáli vystupovat a mluvit s ostatními.	

	Každá skupina bude mít u sebe jednu stokorunu (dětskou). Reportér má za úkol položit námi zadanou otázku náhodnému kolemjdoucímu a u toho mu nebo jí, záleží, kdo bude hrát roli náhodného kolemjdoucího, ukáže bankovku (dětskou). Zapisovatel si dělá poznámky všech zajímavých odpovědí, které náhodný kolemjdoucí odpoví a také si zapíše otázky, na které se bude ptát reportér. Zapisovatel se také může ptát na různé otázky, popřípadě doplňovat reportéra. Tímto rozvíjíme u žáků schopnost reagovat na otázky a učit se klást otázky ostatním a nebát se projevit. Každá skupina předvede svoji scénku a ostatní se mohou poté vyjádřit, zda se jim líbila nebo nelíbila. Nebo co by popřípadě změnili.	
	Závěrečná část	
	Zhodnotíme hodinu pomocí reflexe – nejdříve žáci za celou skupinku vybarví obličej, který nejlépe vystihuje jejich práci v hodině a poté za jednotlivce, jak se jim líbila jejich daná funkce a aktivita. Zaměříme se na to, zda jsme splnili cíle, které jsme si stanovili na začátku hodiny. Žáci dostanou pracovní list, na kterém budou obličej. U každého bude otázka, která se vztahuje k dané hodině a žáci je vybarvují podle toho, jak se při aktivitách cítili.	

Analýza vyučovací hodiny č. 2

Vyučovací hodina komunikační výchovy zaměřená na rozvoj dialogické komunikace

Vyučující: Michaela Cindrová

Vyučovací hodina probíhala ve 3. ročníku na základní škole v České Třebové. Škola si nepřála být jmenována v této práci.

Úvodní část hodiny

Celá hodina byla postavena tak, aby byla pro žáky co nejvíce zajímavá, ale aby zároveň prohlubovala komunikační dovednosti, a to na základě dialogu.

V úvodní části hodiny jsme žáky potřebovali rozdělit do skupinek. Jelikož jsme chtěli předejít komplikacím, že se žáci nebudou moci domluvit, kdo bude s kým ve skupině, rozdělili jsme je na základě aktivity s mincemi. Mince byly vybrány z důvodu následného prolínání do hlavní části hodiny.

Hlavní část hodiny

Motivace v této hodině byla realizována hrou na reportéry. Úvodní otázka tedy směřovala k tomu, zda žáci vědí, kdo nebo co je reportér. Velice nás překvapilo, že znalost tohoto pojmu byla velmi dobrá. Většina třídy věděla, co ten to pojem znamená a kdo to reportér je. Jedna z reakcí žáků byla například: „*Je to takový pán, který pracuje s mikrofonem.*“ Jako jedna z lepších odpovědí byla například: „*Je to člověk, který chodí třeba po městě a ptá se lidí na různé otázky.*“ Na základě této odpovědi jsme došli k závěru, že žáci mají přehled o tom, kdo je reportér a že můžeme v klidu přejít k dalším aktivitám, které jsou spojené s tímto tématem.

V následující části hodiny jsou žáci rozděleni do skupinek a následuje rozdělení rolí v rámci skupiny. Na tabuli jsou napsané role, které budou potřeba. Během pár minut pozorujeme žáky při jejich komunikaci, když si rozdělují role. Pozorujeme, zda se umí domluvit nebo s tím mají problém. Při rozdělování rolí hovoří žáci velice hlasitě a překřikují se ve skupinkách. K našemu překvapení rozdělení netrvalo dlouho a žáci se domluvili rychleji, než jsme čekali. Po této aktivitě následovalo zadání úkolu. Vzali jsme do ruky bankovku, která měla hodnotu sto korun. Na tabuli bylo napsané: „**Co byste dělali, kdybyste měli tuto bankovku?**“ Každá skupinka dostala jednu dětskou verzi této bankovky.

Jakmile dostali všichni žáci bankovku, přešli jsme k hlavní části hodiny. Náplní hodiny bylo sehrání scének. Žáci ve skupině předstoupili před tabuli a jejich úkolem bylo zahrát scénku, kde bude přítomný reportér, zapisovatel a náhodný kolemjdoucí.

První skupina, která byla složena ze tří chlapců, předstoupila před ostatní a začala se svým výstupem. Vzhledem k tomu, že v této skupině byli pouze chlapci, byla scénka spíše humorného rázu. Chlapci ke svému vyjadřování používali nespisovný jazyk („*Můžete odpovědět na něco tady kolegoj?*“ „*No, protože jsem boháč*“ „*to bude dobrej článek*“) a také vtipné hlášky, kterými bavili celou třídu. Z počátku byl problém s nervozitou. Nereagovali úplně pohotově, ale postupem času se vše zlepšilo. Všichni ve skupině mezi sebou spolupracovali, dobře se doplňovali. Na chlapcích bylo vidět, že je aktivita bavila a zapojili

svoji fantazii. Co bylo velice hezké a co jsme ocenili, byl zájem této skupiny o téma, že peníze potřebuje i někdo, kdo je nemá a potřebuje. Bylo zde patrné sociální citění, a to jsme ohodnotili velmi kladně. Chlapci při vyprávění a dialogu používali ve velké míře neverbální komunikaci, využívali různé posunky a také dobře pracovali s mimikou obličeje. Dále jsem si také všiml, že tato skupinka měla velmi výrazný projev, co se týče hlasitosti. Chlapci se projevovali hlasitě a jejich projev byl srozumitelný.

Druhá pozorovaná skupina, která vystoupila před spolužáky, byla složena ze tří dívek. V porovnání se skupinkou chlapců, byla tato skupina klidnější. Dívky používaly spíše hovorový jazyk, místy spisovný. („*Dobrý den, my jsme z časopisu. Tohle je reportérka a chce se jen na něco zeptat.*“ „*Tak si je někde uložíte aspoň?*“ „*Děkujeme Vám teda za odpovědi, zítra si kupte časopis, bude to tam.*“ „*Děkujeme, hezký den.*“) Dívky nezašlesly do rozhovoru tolik humoru jako chlapci. Na druhou stranu ale dokázaly pohotověji reagovat na otázky, které si navzájem kladly. Na této skupince bylo vidět, že dívky přemýšlí jinak než chlapci. Ze začátku bylo na dívkách vidět, že úplně nevědí, jak začít. S podporou spolužáků, kteří jim pomohli, se dívky do scénky dostaly a na konec z toho byla velmi povedená práce. Do rozhovoru se zapojily všechny tři dívky. Otázky kladly srozumitelně, takže kdo odpovídal, věděl, co má říci. V hojné míře byla používána neverbální komunikace. Dívky používaly různá gesta a co se týče mimiky obličeje, také s ní dobře pracovaly. Míra hlasitosti řečového projevu byla optimální. Dívky hovořily tak, aby je bylo dostatečně slyšet, zbytečně nekřičely.

Další skupina, která vystoupila před spolužáky byla smíšená. Zde byli dva chlapci a jedna dívka. Na rozdíl od ostatních skupin tato skupina pojala scénku velice zajímavě. Dívka používala hovorový i nespisovný jazyk („*Tuhle? To je jen stovka?*“ „*Dnes je totiž všechno drahý a velký hračky ještě víc.*“), kdežto chlapci spíše spisovný. („*Dobrý den, pane, jsem z televize a chtěl bych se zeptat, můžu?*“ „*Ano paní, to je jen stovka.*“ „*To je pravda no. Ale tak co by si s ní teda udělala?*“) Používali jazyk tak, aby pasoval k rolím, které ztvárňovali. Dívka byla náhodný kolemjdoucí a hovorový jazyk se k její roli hodil více. Jelikož byla tato skupina třetí v pořadí, nebyla zde patrná nervozita, protože žáci viděli, že to není nic složitého a nemusí se ničeho obávat. Co se týče neverbálního projevu, v této skupině byl využíván nejvíce. Používali nejvíce gest a také do scénky vkládala dramatický projev. Hlasový projev byl také přizpůsoben rolím. Dívka mluvila více hlasitě a v některých momentech i rychleji a bylo jí špatně rozumět, kdežto chlapci mluvili tišeji a pomaleji, proto jim bylo rozumět lépe.

Po ukončení aktivit jsme se všichni posadili na koberec a společně jsme začali hodnotit různé momenty hodiny a průběh jednotlivých výstupů. Zajímalo nás, zda žáci při scénkách spolužáků vnímali a dávali pozor. Na základě odpovědí, kterých se nám od žáků dostalo, jsme

se přesvědčili o tom, že je aktivity velmi bavily. („*Scénky byly super, bavilo mě to*“ „*Všichni to měli hezký, budeme to zas dělat někdy?*“ „*Nejvíce se mi líbili kluci, byli srandovní*“)

Závěrečná část hodiny

Na závěr hodiny jsme s žáky probrali jednotlivé části hodiny. Otázky směřovaly k tomu, jak se žákům pracovalo ve skupině, jestli se jim dobře komunikovalo se spolužáky, zda se jim líbily scénky spolužáků. Některé odpovědi byly velice zajímavé. Například: „*Kluci to měli fajn, líbilo se mi, že by peníze dali potřebným.*“ „*Mě se nejvíce líbilo, že se to všem povedlo.*“ „*Já bych chtěl, aby se mě někdo zeptal na něco doopravdy na ulici třeba.*“

Důležité bylo, že se celá hodina žákům líbila, byla pro ně zábavná a v určitých chvílích i přínosná. Pozitivem byl fakt, že žáci dokázali spolupracovat ve skupině, dokázali si pomoci, tudíž se naplnil cíl, který jsme si stanovili na začátku hodiny. Z větší části byl naplněn cíl, že žáci rozumí tématu a dokáží reagovat na otázky spolužáků.

Naplnění cílů

Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině–Tento cíl se naplnil, jelikož žáci pracovali ve skupinách a vedli mezi sebou rozhovor na dané téma, které nebylo předem známé a žáci si neměli možnost dlouho rozmýšlet. I přes všechny okolnosti, jako že žáci nebyli ve skupinách s tím, s kým chtěli, výstupy se podařili a byli schopni naplnit cíl, který jsme si stanovili.

Žáci na základě daných aktivit rozvíjí a zlepšují dialogickou komunikaci–Tento cíl byl naplněn. Na základě předchozího cíle, který jsme si stanovili, jsme zjistili, že žáci mají velkou slovní zásobu a dokáží komunikovat na dané téma a vědí, co a kdy mají říct.

Žáci rozumí otázkám a zadání tématu–na začátku hodiny jsme měli obavy, že bude pro žáky těžší pochopit zadání aktivity, kterou jsme připravili. Postupem času jsme zjistili, že v zadávání pokynů a úkolů nebude problém, žáci vše pochopili hned. K tomuto zjištění jsme došli na základě zpětné vazby, kterou jsme provedli. Zeptali jsme se žáků, ať nám zopakují, co mají dělat a celá třída věděla přesně, na co jsme se jich ptali. Tento fakt nás potěšil, ale hlavně překvapil.

Žáci hovoří plynule a zřetelně–tento cíl byl naplněn z větší části. Žáci ve skupinkách byli rozdílní a každý hovořil jinak. Někteří žáci bohužel hovořili trochu rychleji, proto jim nebylo zcela rozumět. Měli jsme občas problém pochopit, co říkali. Nakonec jsme se vždycky dopracovali ke zdárnému konci a všechno se povedlo.

Žáci používají neverbální projev při komunikaci ve skupině-neverbální projev u této aktivity byl velice bohatý. Žáci se zhostili úkolu hraní rolí s velkou chutí, bylo vidět, že je aktivita velice baví a odpovídala tomu i míra neverbální komunikace. Používali velké množství gest, dramatický projev i mimický projev byl velice dobrý.

Reflexe učitele

Na základě zpětné vazby, kterou jsme dostali od žáků, hodnotíme vyučovací jednotku kladně. Žáky hodina velice bavila a splnila námi stanovené cíle, které se vztahovaly k celkovému rozvoji komunikačních dovedností na základě dialogu. Tato hodina splnila také cíl kooperace žáků ve skupině. Žáci si vyzkoušeli, jak je důležité, aby si dokázali pomáhat a spolupracovat společně.

Jednu negativní věc jsme na hodině objevili. V příští realizaci hodiny bychom nechali žáky, aby se do skupin rozdělili samostatně. Problém byl v tom, že někteří žáci byli ve skupině s žáky, kteří nejsou tak výrazní nebo spolu netráví tolik času a jejich projev nebyl přirozený a uvolněný. Ale právě tato situace byla důležitá pro náš výzkum, abychom zjistili, jestli žáci umí komunikovat i se spolužáky, se kterými se tolik nebaví.

2.1.1.3 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.3

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk

Téma hodiny: Rodinka

Čas: 45 min

Počet žáků: 16 (dva žáci chybí)

Výchovně-vzdělávací cíle: Kognitivní – žák chápe zadaný úkol, dokáže s ním pracovat

Afektivní – chápe učivo jako potřebné

Psychomotorické – Žák je schopen spojit manipulativní činnost
za účelem upevňování učiva

Dílčí a hlavní cíle: Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině

Žák umí pohotově reagovat na slovní obraty spolužáků

Žák zvládá vyjadřovat své pocity a myšlenky

Žák při dialogu používá neverbální komunikaci

Žák rozumí zadanému tématu

Žák hovoří přiměřeně hlasitě a dobře artikuluje

Klíčové kompetence:

- k učení: Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě. Žák samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- k řešení problémů: Žák ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů.
- Komunikativní: Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně. Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.
- sociální a personální: Žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá. Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy.

- Občanské: Žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí.
- Pracovní: Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky.

Organizační formy: práce ve skupině

Metody: slovní, k řešení problémů

Materiální didaktické pomůcky: obálka

čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
	Pozdravení, seznámení s průběhem hodiny Rozdělíme si žáky do skupin po čtyřech –jelikož jsme chtěli opět předejít problémům s tím, že žáci se nebudou moci dohodnout, kdo bude s kým, rozdělíme žáky vlastním způsobem. Žáky rozdělíme tak, že každý dostane nějakou postavu – matka, otec, dcera, syn. Každý žák si poté musí najít svoji rodinu. V každé rodině musí být rodiče a děti. Když jsou žáci rozděleni, můžeme si společně sdělit průběh hlavní části hodiny.	
	Hlavní část	
	Hlavní část hodiny bude zahájena vizualizací. <i>„Děti, zavřete si oči a představte si, že sedíte se svými rodiči a sourozenci na zahradě. Krásně svítí sluníčko, vy sedíte, povídáte si, můžete hrát různé hry, pijete limonádu, když v tom najednou....Tak a teď nevíte, co se najednou stalo“. Co se stalo je schované v obálce, kterou si za chvíli otevřete.</i> Žáci se podle našich pokynů rozdělí do skupin. Žáci jsou ve skupině čtyři. Vystupovat budou tedy rodiče a další dva členové rodiny. To už ovšem ponecháme na žácích, jak si role rozdělí. Při rozdělování rolí pozorujeme vzájemnou komunikaci žáků. Po rozdělení rolí si žáci znovu představí, že sedí v zahradě, svítí sluníčko, je krásně a najednou... a otevrou své obálky. V obálkách jsou popsány různé situace. Například: zvedá se silný vítr..., je slyšet kvílení brzd a potom náraz., někdo křičí o pomoc...	

	Úkolem žáků tedy bude pohotově reagovat na tuto situaci a začít ji společně řešit. Na základě této aktivity chce zjistit kooperaci žáků ve skupině. Necháme žákům čas na přemýšlení pár minut. Poté je vyzveme, aby chodili postupně před tabulí a předvedli svoji scénku ostatním. Žáci se navzájem doplňují, kladou si otázky, musí mezi sebou komunikovat. Po skončení aktivit si povídáme se žáky společně a hodnotíme jednotlivé scénky – která se jim líbila nejvíce; co se jim líbilo zrovna na té scénce; zda rozuměli všemu, co říkali jejich spolužáci.	
	Závěrečná část	
	Zhodnocení hodiny – Pomocí zpětné vazby zjistíme postoj žáků k dané aktivitě. Reflexe proběhne formou vybarvování obličejů. Zaměříme se i na to, jak jsme zvládli naplnit námi stanovené cíle. V pracovním listě jsou napsané otázky a žáci budou odpovídat pomocí vybarvování obličejů.	

Analýza vyučovací hodiny č. 3

Vyučovací hodina komunikační výchovy zaměřená na rozvoj dialogické komunikace

Vyučující: Michaela Cindrová

Vyučovací hodina probíhala ve 3. ročníku na základní škole v České Třebové. Škola si nepřála být jmenována v této práci.

Úvodní část hodiny

Tématem další hodiny zaměřené na rozvoj komunikačních dovedností na základě dialogu je RODINKA. Nejdříve jsme žáky seznámili s průběhem hodiny a konkrétně tak, že jsme jim řekli, že jejich práce bude probíhat opět ve skupině, jako v minulé hodině. Na základě aktivity, kde je za potřebí komunikace, jsme žáky rozdělili do skupin. Tuto aktivitu jsme zařadili proto, abychom předešli problémům hádek mezi žáky. A také z časového hlediska.

Důležitým bodem v úvodu hodiny byla také motivace. Motivace vznikla na základě rozdělení žáků do skupin. Když jsme procházeli třídou a pozorovali žáky, při hledání své rodiny,

slyšeli jsme poznámky, jak se žáci mezi sebou baví, že určitě budeme v hodině dělat něco s kartičkami, které mají v ruce.

Hlavní část hodiny

V následující části hodiny už jsou žáci rozdělení do skupin, zbývá ještě rozdělení rolí ve skupině. Žáci dostali zhruba tři minuty na to, aby si rozdělili role ve skupině. V každé skupině museli být rodiče. Další role jsem ponechali už na samotných žácích, ale měli by spadat do rodinného kruhu. K našemu překvapení žákům k rozdělení rolí pouhé tři minuty nestačily. Museli jsme jim poskytnout více času. V průběhu rozdělování rolí jsme pozorovali vzájemnou komunikaci žáků. Došli jsme k závěru, že nejvíce používali hovorový jazyk, místy až vulgární a nespisovné výrazy. („*Já budu otec, ty vůbec, ty jsi nemožnej*“ „*Ne, ty tam nebudeš děda, toho nechceme, budeš jenom kamarád, blbe*“ „*Hej, ty si blbá, já chci bejt matka*“) Po rozdělení rolí dostala každá skupina na lavici obálku, kterou ovšem nechali zavřenou.

Žáci seděli ve skupinkách v lavicích a měli zavřené oči. My jsme začali vyprávět příběh: „***Děti, představte se, že sedíme se svými rodiči a sourozenci na zahradě. Krásně svítí sluníčko, vy sedíte, povídáte si, můžete hrát různé hry, pijete limonádu, když v tom najednou....***“. Žáky velice zajímalo, co se stane. Vysvětlili jsme jim další průběh hodiny. Každá skupinka otevřela obálku, ve které byla popsána situace, kterou mají žáci ztvárnit. Podle reakcí žáků jsme poznali, že situace jsou velice zajímavé. Žáci si ve skupině šeptali o svém tématu, které našli v obálce. Jejich úkolem bylo vymyslet scénku, ve které budou ztvárňovat situaci z obálky. Jejich úkolem bylo zapojit fantazii, dramatický projev a neverbální komunikaci.

Jednotlivé skupinky chodily postupně před tabuli a předvedly svoji scénku. Nejvíce jsme u skupinek pozorovali, zda se dokáží spolu domluvit, jestli dokáží vést dialog, plynule navazovat na věty svých spolužáků. Také jsme se zaměřili na používání spisovného nebo nespisovného jazyka a míru hlasitosti verbálního projevu žáků.

První skupina, která předstoupila před spolužáky byla složena ze čtyř dívek. Nejdříve dívky představily svoje role, abychom věděli, kterou roli ztvárňují. Z dívek byla cítit nervozita, která ale po chvíli opadla. Dívky ke komunikaci používaly hovorový jazyk, místy až nespisovným. („*A mě udělej kafe*“ „*Ale prosím tě, jen mu dej nákou sušenku*“ „*Tati, máš tady to kafe, vem si cukr*“ „*Nebo tam je někdo už třeba mrtvej*“)

Volba jazykového projevu se odvíjela od ztvárňovaných rolí. Dívka, která hrála dceru, hovořila více jako teenager, kdežto dívka, která hrála babičku hovořila více spisovně. („*Ne, radši ne, kdyby tam byl někdo zraněný. Necháme to na sanitce*“ „*Jo, máš pravdu radši jdeme. Necháme pracovat doktory.*“) Dívky volily vhodně dlouhé věty, ne žádná dlouhá souvětí a

během našeho pozorování jsme zjistili, že mají dívky bohatou slovní zásobu. Reakce na otázky byly v pořádku. Po celou dobu se doplňovaly, pohotově reagovaly na ostatní a jejich neverbální projev byl výborný. Používaly gesta ve velké míře, práce s mimikou byla bez problému. Co se týče práce ve skupině, nebyl zde nejmenší problém. Dívky hovořily většinu času klidným hlasem, v některých situacích hlas zvýšily, nebo naopak šeptaly a bylo to velice poutavé a ostatní žáky to moc bavilo.

Druhá skupinka, která předváděla svoji scénku byla složena ze čtyř chlapců. Chlapci hovořili ve větší míře hovorovým jazykem, místy nespisovným. („*Je prej moc dobrej.*“ „*Lítaj tam listy všude*“ „*Ježíš, to je hrozný, takovej vítr, to nám vezme určitě celej barák*“ „*je tam takovej vítr*“, výzo, žere). Chlapci se do rolí vžili velmi dobře, ale hovořili většinou tak, jak jsou zvyklí a hovoří tak v běžném životě. Tím myslíme, že svoji mluvu nepřizpůsobili postavám ve scénce. Otec mluvil jako mladý chlapec a děda ve větší míře také. („*Já ted' nemůžu, chytám kočku, která žere ptáka.*“ „*To je hrozný s Váma*“ „*Ne, půjdeš pěkně do školy a budeš se učit, ať máš samý na výzu. A už neruš.*“ „*Tyjo, podívejte se, tamhle vzadu, jak tam je úplně škaredě. Lítaj tam listy všude*“) Reakce na otázky spolužáků byly rozpolcené. Dva chlapci ze skupinky měli občas problém hned reagovat a chvíli vždy přemýšleli, co odpoví. Věty byly přiměřeně dlouhé a velice nás překvapilo, že mají chlapci bohatou slovní zásobu a nebojí se projevit. Velice zajímavý byl dramatický projev a neverbální komunikace. Chlapci bavili celou třídu tím, že se vžili do svých rolí a dokázali vystihnout situaci a zápletku. Hlasový projev byl přiměřeně hlasitý. Nemluvili moc nahlas, takže žáci v posledních lavicích měli v některých hlučnějších chvílích problém s porozuměním některým slovům.

Třetí pozorovaná skupinka byla smíšená. V této skupince vystupovali dva chlapci a dvě dívky. Jelikož už před nimi dvě skupiny vystupovaly, mysleli jsme si, že nebude žádný problém s nervozitou. Opak byl ale pravdou. Dívky byly velice nervózní a potkaly se s vyjadřovacími problémy. Chlapci se vyjadřovali v jisté míře spisovně. („*Jo, už jdu teda no. Co tam mám udělat? Dát židle a stůl?*“ „*Jo, dám si no, ale takový to nealkoholický, musím řídit, babička to neumí totiž.*“ „*Už zase někdo křičí. Co se u těch vašich sousedů děje, že tam pořád tak křičí?*“ „*No, tak já si dám zatím pivo, než přijdou. Chceš taky ještě jedno? To nealkoholický?*“ „*Hurá, aspoň se budeš starat o pejska, a ne o mě. To už se těším*“) Dívky ovšem na jejich otázky reagovaly velmi pomalu, dlouho přemýšlely, co bude nejlepší odpovědět. Nakonec se z této skupinky staly dvě. Chlapci hovořili mezi sebou a dívky také. Občas se doplnili navzájem, ale většinu času vedli komunikaci ve dvojicích. Tudíž se spolupráce ve skupině úplně neprojevila. Žáci si nedokázali navzájem pomoci. V této skupince nebyl ani patrný zájem o téma. Některé pasáže se snažili chlapci pojmout komicky, ale nebylo

jich mnoho. Neverbální komunikace nebyla téměř žádná. Žáci se neusmívali, ani nemračili. Byla to škoda, protože jejich téma bylo velice zajímavé. Všichni stáli vedle sebe a pouze mezi sebou hovořili. Tuto skupinku bychom hodnotili jako nejslabší ze všech vystupujících.

Po dokončení aktivit se žáci posadili ve skupinkách do lavic a každá skupinka se měla mezi sebou domluvit na tom, které vystoupení se jim líbilo nejvíce a proč. Pozorování této aktivity bylo velice zajímavé, protože jsme zjistili, že někteří jedinci nedávali pozor a bohužel občas nevěděli, kdo měl jaké téma a jakou scénku ztvárnil. Postupně jsme si řekli, kdo se komu nejvíce líbil a také z jakého důvodu. Některé odpovědi byly velice zajímavé. „*Nejvíce se mi líbili kluci, protože jsou dobrý herci.*“ „*Kluci to měli dobrý, jsou zábavný a srandovní.*“ „*Holky to měly taky dobrý, protože měnily hlasy a bylo to super.*“ „*Nejméně se mi líbila poslední skupinka, nebylo to moc srandovní a chvíli nudný.*“ „*Mně to moc nešlo, protože jsem byla v takový skupině, kde se nemáme moc rádi, proto to moc nešlo.*“

Z konečných reakcí žáků jsme byli nadšení a zjistili jsme, že je nakonec aktivity bavily.

Závěrečná část hodiny

Všichni jsme se posadili do kruhu na koberci. Každý žák dostal list papíru, na kterém byly usměvavé nebo mračící se obličejové a u každé skupiny obličejů byla napsána otázka, kterou žáci pomocí vybarvení obličejů zodpověděli a díky tomu jsme dostali zpětnou vazbu k dnešní hodině. Zazněla otázka například: „*Líbila se mi aktivita na rozdělení skupin.*“ „*Rozuměl si otázkám od spolužáků?*“ „*Jak se ti spolupracovalo ve skupině?*“ apod.

Sebehodnotící listy žáci odevzdali a my jsme získali na zpětnou vazbu k dané vyučovací jednotce. Ve větší míře byly naplněny všechny cíle, které jsme si stanovili.

Naplnění cílů

Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině-naplnění tohoto cíle nemůžeme označit jako stoprocentní. Vzhledem k situaci, kdy se poslední pozorovaná skupinka rozdělila na dvě dvojice a během rozhovoru se nepodporovali a nebyli schopni se doplňovat, nemůžeme tento cíl považovat za zcela splněný.

Žák umí pohotově reagovat na slovní obraty spolužáků-tento cíl se také naplnil pouze z větší části, jelikož u jedné ze skupin došlo problému, že dívky dlouho přemýšlely, než odpověděly svým spolužákům. U ostatních skupin nebyl v reakcích na spolužáky patrný problém, žáci se ve skupinách vzájemně podporovali a doplňovali. Když někdo přesně nevěděl, co odpovědět, ostatní mu zopakovali, co řekli a předešlo se problémům, že žáci dlouho přemýšleli nad odpovědí.

Žák zvládá vyjadřovat své pocity a myšlenky-v této hodině se ukázalo, jak hodně bujnou fantazii žáci mají. Žáci se do svých rolí vcítili a často se vyjadřovali v souladu s danou sociální rolí.

Žák při dialogu používá neverbální komunikaci-první dvě pozorované skupiny používaly neverbální komunikaci ve velké míře. Používaly různá gesta a nejvíce mimické projevy. Práce s mimickými svaly byla výborná. U poslední skupiny neprobíhala neverbální komunikace prakticky vůbec. Žáci stáli pouze naproti sobě, neusmívali se, nemračili se. Vzhledem k tomu, že to byla skupina poslední, mysleli jsme si, že vše bude perfektní. Bohužel se naše domněnky nepotvrdily. Tudiž se tento cíl naplnil také jen z větší části.

Žák rozumí zadanému tématu-se zadáním neměli žáci problém. Rozuměli všemu hned, nic jsme nemuseli vysvětlovat několikrát a pracovali tak, jak měli. Proto můžeme říci, že se tento cíl naplnil.

Žák hovoří přiměřeně hlasitě a dobře artikuluje-s tímto si žáci také poradili velmi dobře. Hovořili tak, aby je slyšeli úplně všichni, jak v předních lavicích, tak v zadních. V některých případech se stalo, že ostatní žáci špatně rozuměli, ale to bylo způsobeno také tím, že nebylo ve třídě naprosté ticho. Nejvíce jsme u skupinky dívek ocenili jejich snahu o změnu výšky a hlasitosti hlasu. Hlas měnily podle toho, jaká byla zrovna situace a celá scénka se tím zlepšila a dostala, podle našeho názoru, i lepší hodnocení od spolužáků.

Reflexe učitele

Na základě kontroly hodnotících listů a nálady žáků hodnotíme tuto hodinu kladně. Cíle, které jsme si stanovili se ve větší míře naplnily, a to je pro nás důležité. Žáci si vyzkoušeli, jaké to je spolupracovat s více lidmi a vyzkoušeli si, jaké je to vžít se do různých rolí. V této hodině nenastal žádný větší problém s organizací. Zaznamenali jsme pouze jednu nesrovnalost, která by byla potřeba změnit v příštích hodinách. Žáci ke konci hodiny nedávali pozor, proto by nebylo špatné scénky prokládat aktivitami, u kterých by se žáci odreagovali a na další scénku se soustředili. Tuto skutečnost jsme zjistili příliš pozdě. Až budeme tuto aktivitu zařazovat do výuky, změním průběh vyučovací jednotky.

Na základě reakcí žáků jsme usoudili, že bychom příště vymysleli více témat a žáci by si vybírali samostatně. U některých žáků bylo vidět, že je téma úplně nezaujalo a v tom byl právě problém. Projev žáků nebyl takový, jaký bychom očekávali. Ale i přes tyto nedostatky, po zhodnocení pracovních listů a reakcí žáků hodnotíme tuto hodinu velmi pozitivně a určitě tuto aktivitu zařadíme i do dalších vyučovacích hodin.

2.1.1.4 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.4

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk

Téma hodiny: Turista

Čas: 45 min

Počet žáků: 18

Výchovně-vzdělávací cíle: Kognitivní – žák chápe zadaný úkol, dokáže s ním pracovat

Afektivní – chápe učivo jako potřebné

Psychomotorické – Žák je schopen spojit manipulativní činnost
za účelem upevňování učiva

Dílčí a hlavní cíle: Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině

Žák umí pokládat otázky

Žák je schopen reagovat na otázky spolužáka

Žáci chápou zadání úkolů

Žáci během rozhovorů zařazují neverbální komunikaci

Žáci mluví dostatečně rychle a plynule

Klíčové kompetence:

- k učení: Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě. Žák samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- k řešení problémů: Žák ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů.
- Komunikativní: Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně. Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.
- sociální a personální: Žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá. Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy.

- Občanské: Žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí.
- Pracovní: Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky.

Organizační formy: práce ve dvojici

Metody: slovní, metody k řešení problémů

Materiální didaktické pomůcky: lístečky

čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
	Pozdravení, seznámení s průběhem hodiny. Žáci budou rozděleni do dvojic. Každý žák si vylosuje lístek, na něm je obrázek nebo název památky. Žáci poté vytvoří dvojice. Tato aktivita zároveň slouží jako motivace, jelikož má tematickou souvislost s hlavní částí vyučovací jednotky.	
	Hlavní část	
	„Děti, jeden z vaší dvojice bude pan prodavač nebo paní prodavačka v informačním centru a ten druhý bude neznámý turista, který se přišel informovat o městě a památkách.“ Každá dvojice zároveň obdrží soubor kartiček s doplňujícími informacemi. Jednotlivé kartičky upřesňují sociální role. (mladý prodavač, mladá turistka atd.) Každý z dvojice si vylosuje lístek a poté začnou vést dialog. Tímto způsobem chceme žákům ztížit práci a přivést je k zapojení fantazie a vcítění do sociálních rolí. Žáci mají k dispozici různé prospekty a vytištěné informace z různých měst, aby mohli měnit působiště a neptali se pořád na stejná místa. Žáci změni několikrát role ve svém rozhovoru. Na každý rozhovor necháme žákům několik minut. Na konci žáky vyzveme, aby si vybrali, který rozhovor předvedou ostatním před tabulí. Výběr	

	necháme na nich, ale aby to bylo co nejvíce originální a všichni se pobavili a také se dozvěděli něco nového. Po skončení aktivit vyzveme žáky, kteří jsou v jedné skupině na koberci, aby nám řekli, jestli by něco na průběhu aktivit změnili nebo se jim to líbilo tak, jak to je.	
	Závěrečná část	
	Zhodnocení hodiny – Každý žák dostane do ruky několik červených, žlutých a zelených papírků. Papírky budou žáci přidělovat na tabuli na semafor pomocí lepící pásky. Na lístečcích budou otázky. Žáci přidělají lístky na semafor tak, jak se jim daná aktivita podařila, jak se cítili.	

Analýza vyučovací hodiny č. 4

Vyučovací hodina komunikační výchovy zaměřená na rozvoj dialogické komunikace

Vyučující: Michaela Cindrová

Vyučovací hodina probíhala ve 3. ročníku na základní škole v České Třebové. Škola si nepřála být jmenována v této práci.

Úvodní část hodiny

Tato hodina, kterou jsme se rozhodli realizovat ve třídě byla zaměřena na rozvoj komunikačních dovedností. Stejně jako všechny předchozí hodiny.

V úvodní části hodiny, po přivítání žáků a seznámení s průběhem hodiny, jsme potřebovali rozdělit žáky do dvojic. Po předchozích zkušenostech jsme nechali žáky, aby se rozdělili sami, jelikož jsme si mysleli, že jim to už nebude dělat žádný problém. To jsme se ovšem zmýlili a museli jsme žáky rozdělit my. Každý dostal do ruky lístek. Na jednom lístku byla nějaká památka, kterou žáci dobře znají a na druhém byl název památky. Žáci si museli k sobě najít dvojici a bylo zapotřebí, aby spolu komunikovali. Touto aktivitou jsme chtěli docílit faktu, že žáci začnou přemýšlet, proč asi mají zrovna na lístkách známé památky naší republiky. Tato aktivita sloužila jako motivace pro další práci v této hodině. Po úspěšném rozdělení do dvojic jsme mohli přejít k další části hodiny.

Hlavní část hodiny

Před začátkem aktivity, kterou jsme měli nachystanou, jsme se museli žáků zeptat na důležitou otázku. Zeptali jsme se, zda žáci vědí, co je to informační centrum. Tento pojem jsme v úvodu naší hodiny již použili, ale nebyli jsme si jisti, zda to všichni znají. Po našem dotazu se k nám dostávaly velice zajímavé odpovědi. Například jeden chlapec odpověděl: „*No to je asi něco, kde se dozvíte něco, co nevíte.*“ Nebo jedna dívka odpověděla: „*Ne, nevím, to tady u nás asi vůbec nemáme si myslím.*“ „*Ano, je to obchod, kde je prostě prodavač a ten Vám dá různé informace o tom městě, kde jste nebo tak. Znáám to, protože jezdíme hodně na výlety a chodíme tam.*“ Zjistili jsem, že někteří žáci, mají dobrý přehled, ale někteří bohužel nevěděli, co pojem turistické centrum znamená. Společně jsme si to vysvětlili a přešli k hlavní aktivitě. Každá dvojice obdržela balíček s lístky, na kterých byly upřesněné sociální role, které žáci měli ztvárňovat. Chtěli jsem, aby tato aktivita byla trochu obtížnější a žáci si vyzkoušeli co nejvíce rolí.

Sdělili jsme žákům, že si zahrají na turisty a prodavače. Vysvětlili jsme jim, že si vždy musí vytáhnou z obálky lístek, na kterém jsou napsané role, které budou ztvárňovat. Jeden musí být turista, jeden prodavač, a nakonec si vytáhnou lístek, kde je napsané, proč jdou do turistického centra. Během vysvětlování nenastal žádný problém, žáci vše pochopili a chtěli co nejdříve začít pracovat. Ve dvojici se několikrát vystřídali, zkusili ztvárnit několik rolí a na konci hodiny si každá dvojice vybrala jednu situaci a předvedla ji před ostatními žáky. Po našem sdělení, že každý předvede scénku před tabulí nastalo ticho. Na žácích bylo vidět patrné zneklidnění a strach. Uklidnili jsme je, že nejde o nic důležitého. Jde pouze o to, aby si hodinu užili.

Při procházení třídou jsme zjistili, že rozhovory žáků byly velice pozitivní a bylo vidět, že si žáci komunikaci užívají.

První dvojice, která vystoupila se svojí scénkou před třídou byla dvojice dvou chlapců. Tato dvojice hovořila hovorovým až nespisovným jazykem. („*Máte tady někde nějaký hotel?*“ „*A jaký mi doporučíte?*“ „*A kolik to tam stojí? Chci tady být celý týden.*“ „*Nebo mi tu mapu dejte, zkusím si najít něco jinýho.*“) Konverzace jim nedělala problém. Chlapec, který předváděl turistu, častěji přemýšlel, jak má odpovídat na otázky prodavače. Odpovědi nebyli úplně pohotové. Jelikož tato dvojice byla první, bylo vidět, že jsou lehce nervózní a občas nevěděli, co odpovědět nebo říci. Neverbální projev u této dvojice proběhl, ale pouze v omezené míře. Chlapci občas zvedli ruku nebo se na sebe usmáli. Jinak stáli naproti sobě a pouze vedli dialog. Z našeho pohledu mohla být tato dvojice lépe připravena.

Další dvojicí, kterou jsme pozorovali, byla dvojice dívek. Tato dvojice byla výraznější v dramatickém projevu a neverbálním projevu. Dívka, která předváděla prodavače používala více spisovný jazyk a snažila se vžít co nejvíce do své role. („*Dobrý den chlapče. Copak potřebujete?*“ „*Ano, samozřejmě. Co byste chtěl vidět?*“ „*Kostel? No, tak ten tady je no. Chcete cestu?*“ „*Ale ano, mapu tady mám. Prosím pane a přeji Vám hezký den.*“) Její role byla starší žena, prodavačka. Druhá dívka, která předváděla mladého muže, se také snažila vcítit do role a díky tomu používala více nespisovných výrazů. („*Dobrej, můžu se zeptat na něco?*“ „*No, tak asi jo, ať tam trefím a podívám se teda.*“ „*Ne, jsem tady na dovče a neznám to tady. Koupím si mapu.*“ „*No, já vám děkuji. Nashle, třeba zítra.*“) Vzájemná reakce obou dívek na otázky byla skvělá, reagovaly ihned. Velmi kladně jsme ohodnotili využití letáčků a prospektů, které měli žáci k dispozici. Neverbální projev byl v tomto případě obsáhlý. Dívky používaly velké množství gest a velice výraznou mimiku. Dramatický projev byl také velice bohatý. Do svých rolí se dívky vcítily velmi dobře a námi zadané cíle a úkoly splnily tak, jak bylo potřeba. Zajímavým faktem byla změna hlasu dívek. Dívky měnily sílu a výšku hlasu, když bylo potřeba, aby zdůraznily nějakou větu nebo situaci.

Další pozorovanou dvojicí byla dvojice smíšená. Dvojice předvedla scénku, kde ztvárnila role muže a ženy. Role si ponechali tak, jak si je vybrali. Dvojice byla třetí v pořadí a začátek rozhovoru začali žáci odlišným způsobem než ostatní. Žáci začali scénku pomocí dramatizace, předváděli, že otevírají dveře a turista jde po chodníku. Tento začátek jsme ohodnotili velice pozitivně, i z toho pohledu, že si žáci všímali chyb, na které jsme upozorňovali předchozí skupiny a vzali si z nich příklad. Tato dvojice se opět velice vžila do svých rolí. Dívka ztvárňovala starou ženu, turistku a zvolila spíše spisovný projev. („*Dobrý den, je tady někdo?*“ „*Straší? Tak to je úžasný. Já se ráda bojím. Prodáte mi lístky?*“ „*Jo, mám to ráda. Tak prodáte mi ty lístky?*“ „*Tak jo, dejte mi na všechno ty lístky a já to projdu. A nejvíc se těším na ten sklep. To bude super.*“ „*Nashle pane a děkuju.*“) Na druhou stranu chlapec, který předváděl prodavače, starého muže, hovořil spíše tak, jak je zvyklý, nepřetvařoval se a jeho projev byl více uvolněný. Dívka se spíše zaměřovala na spisovnost. Na základě tohoto faktu působil její projev křečovitě, nebyl tolik uvolněný. Na druhou stranu byl jejich projev zábavný. Žáky bavil jejich neverbální a dramatický projev, který žáci zakomponovali do jejich výstupu. Vzhledem k věku žáků musíme kladně ohodnotit fakt, že do rozhovorů vkládali rozvitější souvětí. („*No, ale tam je toho víc, tak já Vám dám lístky na všechny prohlídky. Ale ta ve sklepení je nejhorší, tam bych jako fakt nechodil.*“ „*Tak jo, dejte mi na všechno ty lístky a já to projdu. A nejvíc se těším na ten sklep. To bude super.*“ „*Dobře, tady to máte. Je tady pět lístků a užijte*

si to. *Přijďte mně pak říct, jak se Vám tam líbilo. Jestli to teda přežijete.*“). Žáci, kteří seděli v zadních lavicích si chválili, že dvojice mluví dostatečně nahlas a je jim výborně rozumět.

Jeden z cílů, který jsme si stanovili zněl, zda žáci dokáží reagovat na otázky druhých. V tomto případě nebyl problém. Na této dvojici bylo vidět, i přes počáteční problémy se spisovným projevem dívky, že si spolu rozumí a celá scénka je velice bavila a užívali si to, což byl také záměr této hodiny.

Poslední dvojice, která vystoupila před třídou byla opět smíšená, ale v tomto případě si žáci vyměnili role. To znamená, že dívka ztvárňovala muže a chlapec naopak ženu. Dokonce si chlapec vypůjčil členku od spolužačky a dívka si půjčila chlapeckou čepici, aby bylo vidět kdo ztvárňuje jakou roli. Jelikož už žáci viděli, že se není čeho bát, byl rozhovor nejvíce uvolněný. Žáci hovořili stejně, jako v běžném životě. Tím můžeme říci, že spíše hovorovým, místy nespisovným jazykem a v kratších větách. (*„Dobrej den, no, to by se možná hodilo. Potřebuju se tady někde ubytovat a už je hodně hodin odpoledne.“* „*No tak radťe. Už bych si šel lehnout, bolejí mě nohy po celým dnu chození.*“ „*No, chtěl jsem celej tejden. Je to tady hezký.*“ „*Malej nemůže bejt, tady v tom letáku je velkej, a to hodně. Podívejte se.*“ „*Ježiši, tak to je ale špatný, já jsem chtěl do druhýho Ústí. Jak je to daleko?*“) Ovšem nespisovný projev a krátké věty nebyly překážkou velmi povedeného výstupu. Dvojice bavila celou třídu neverbálním projevem. Gesta byla velice obsáhlá, používaná po celou dobu rozhovoru. Žáci se vcítili do rolí takovým způsobem, že měnili barvu a výšku hlasu. Na pokládané otázky reagovali velice pohotově a bylo vidět z jejich výrazu, že si opět velice užívají svojí roli a vůbec celou vyučovací hodinu, což nás velice potěšilo a měli jsme z toho radost.

Po dokončení aktivity jsme nechali žákům chvíli prostor, aby se mohli vyjádřit k výstupům svých spolužáků. Jestli se jim scénky svých spolužáků líbily, jestli byly zajímavé. Z úst žáků zazněly zajímavé odpovědi. „*První dvojice byla taková moc obyčejná, příště by to chtělo trochu zapojit mozek.*“ Nebo další odpověď „*Bavilo mě všechno, protože každý měl něco jinýho na předvedení a všechno bylo dobrý.*“ „*Já jsem se bavila u všech, u někoho míň, u někoho víc, ale nenudila jsem se.*“

Kladné reakce spolužáků nás utvrdily ve faktu, že hodina byla pro žáky zajímavá a plná humoru. V celé třídě je patrné, že jsou dobrým kolektivem a drží při sobě, když je potřeba a dokáží si pomoci.

Závěrečná část hodiny

Všichni jsme se postavili před tabuli. Každý měl v ruce několik barevných lístků-zelený, žlutý, červený. Na lístcích jsou napsané otázky. My jsme přečetli otázku, žáci si našli lístek, na kterém je napsaná otázka a přilepí ho na barvu semaforu. Barvu si určí podle toho, jak se jim

dařilo. Zelený lístek znamenal, že všechno bylo výborné, žlutý lístek znamenal, že se žákům nějaká aktivita povedla méně a poslední, červený, že se jim vůbec nic nepovedlo. Otázky na žáky zněly například „*Rozuměl/a si otázkám, které ti pokládal spolužák?*“ „*Bavily tě aktivity v hodině.*“ „*Spolupracovalo se ti dobře se spolužákem ve dvojici?*“ atd.

Po dokončení aktivity jsme si vzali hodnotící list se všemi lístky od žáků a hodinu ukončili.

Naplnění cílů

Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině-Tento cíl jsme na základě aktivit, které žáci praktikovali, splnili. Vzhledem k tomu, že toto byla čtvrtá vyučovací hodina, kterou jsme s žáky absolvovali, jejich komunikace se spolužáky je na lepší úrovni než v předchozích hodinách. Žáci se před sebou nestydí a jejich projev je uvolněnější a přirozenější.

Žák umí pokládat otázky-Tento cíl byl naplněn. Žáci pracují ve skupině nebo ve dvojici delší dobu a naučili se pokládat otázky takovým stylem, aby jim ostatní rozuměli a nemuseli se zpětně doptávat.

Žák je schopen reagovat na otázky spolužáka-U tohoto cíle byl problém pouze v jedné skupince. Jeden ze žáků měl problém s rychlou reakcí na otázky či slovní obraty spolužáka. Postupem času žáci zvládli reagovat pohotově.

Žáci chápou zadání úkolů-Se zadáváním úkolů a vysvětlováním nebyl sebemenší problém. Všichni žáci zadání pochopili, nikdo nekladl žádné dotazy, proto můžeme tento cíl ohodnotit jako splněný.

Žáci během rozhovorů zařazují neverbální komunikaci-Neverbální projev ve větší míře zařadily do svého výstupu pouze tři dvojice, což znamená, že cíl nebyl naplněn na sto procent. Neverbální projev u tří dvojic byl velice zajímavý, práce s mimikou byla perfektní a žáci si celou hodinu velice užili. U jedné dvojice byl projev pouze povrchní. Mimický projev občasný a gesta žáci nepoužívala takřka vůbec.

Žáci mluví dostatečně rychle a plynule-Tento cíl byl naplněn. Žáci při svých rozhovorech hovořili dostatečně nahlas, aby je bylo slyšet po celé třídě. Nemluvili ani rychle ani pomalu. Posluchačům jejich tempo vyhovovalo, nikdo neměl problém s porozuměním. Posluchače nejvíce bavilo, a myslíme, že i samotné aktéry, změna hlasu při hraní scének. Vzhledem k tomu, že žáci měnili výšku hlasu, hlasitost, nebyl jejich projev jednotvárný a všem výstupům to dodalo „šťávu“.

Reflexe učitele

Předposlední hodina, která byla opět zaměřena na rozvoj komunikačních dovedností na základě dialogu, se z našeho pohledu povedla. Na žácích bylo vidět nadšení, pozitivní přístup, a hlavně chuť zkoušet nové věci.

Dokázali jsme u žáků prohloubit spolupráci ve dvojici. Do této chvíle pracovali žáci ve dvojicích, v kterých se spolu znali nebo hodně bavili. My jsme ale chtěli situaci lehce změnit, proto jsme změnili i dvojice žáků.

Na této hodině by do budoucna potřeba změnit několik věcí, na které jsme přišli během realizace. Jendou z věcí bylo to, že bychom více měnili dvojice. V této hodině spolupracovala pouze jedna dvojice a měnili si pouze role, které měli ztvárňovat. Efektivnější by bylo změnit v průběhu hodiny i složení dvojic. A další věcí je čas. Jelikož je ve třídě dost dvojic, bylo by potřeba lehce zrychlit tempo, aby se stihli předvést i ostatní.

Atmosféra během hodiny byla pozitivní. Všichni žáci se smáli a měli dobrou náladu. Tento fakt byl jedním, který nás vedl k hodnocení hodiny kladně. Další fakta byla taková, že hodnotící listy žáků dopadly velice dobře, všechny odpovědi žáků byly kladné a většině se vše podařilo, jak mělo.

2.1.1.5 Příprava + analýza vyučovací hodiny č.5

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk

Téma hodiny: Automat

Čas: 45 min

Počet žáků: 14 (4 žáci chybí)

Výchovně-vzdělávací cíle: Kognitivní – žák chápe zadaný úkol, dokáže s ním pracovat

Afektivní – chápe učivo jako potřebné

Psychomotorické – Žák je schopen spojit manipulativní činnost
za účelem upevňování učiva

Dílčí a hlavní cíle: Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině

Žáci chápou zadání úkolů

Žáci během rozhovorů zařazují neverbální komunikaci

Žáci mluví dostatečně rychle a plynule

Klíčové kompetence:

- kučení: Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě. Žák samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- k řešení problémů: Žák ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů.
- Komunikativní: Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně. Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.
- sociální a personální: Žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá. Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy.

- Občanské: Žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí.
- Pracovní: Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky.

Organizační formy: práce ve skupině

Metody: slovní, metody k řešení problémů

Materiální didaktické pomůcky: obrázky

čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
	Pozdravení, seznámení s průběhem hodiny V této hodině potřebujeme žáky rozdělit do skupinek-dvě skupinky budou po třech a další dvě skupinky budou mít čtyři žáky. Vzhledem k faktu, že tato hodina bude poslední, kterou budeme s žáky absolvovat, jsme se rozhodli, že si skupinky vytvoří samostatně. Necháme to pouze na nich. Pokud by byl ovšem s rozdělováním problém, samozřejmě zasáhne a s rozdělováním žákům pomůžeme. Následně si s žáky shrneme, co jsme společně dělali v minulých hodinách.	
	Hlavní část	
	Každý z žáků dostane na lavici obrázek. Na obrázcích jsou vyobrazeny různé potraviny, které si můžeme zakoupit v automatu, například ve škole nebo na nádraží. Pomocí nápovědy dovedeme žáky ke správné odpovědi. „Tyto věci koupíte i v takové věci, která není obchod.“ „Ke koupení potřebujete pouze drobné peníze, mince.“ Tuto věc najdete i u nás ve škole.“ „Dále tam můžete koupit i třeba bagetu.“ „Do té věci musíte ty peníze hodit, aby Vám vydala to jídlo.“ – žáci mají přijít odhalit, že téma hodiny je AUTOMAT. Každá skupina dostane nějaký automat. Každý automat bude umístěný na jiném místě. Dostanou také napsané,	

	jaké osoby mají v jejich výstupu vystupovat a na základě toho si rozdělí role. Při této aktivitě komunikují a musí se domluvit mezi sebou. Jakmile žáci zjistí, na jaké téma bude jejich výstup, necháme jim pár minut na promyšlení a potom budou postupně chodit před tabuli a předvedou nám všem ostatním svoji scénku. U jejich projevu se zaměříme na to, jak spolu ve skupině komunikují, zda si dokáží pomoci, či nikoli. Také se zaměříme na spisovnost jejich projevu, použití verbální komunikace a také míru hlasitosti jejich projevu. Po skončení této aktivity vyzveme žáky k tomu, aby se ve svých skupinkách pobavili o výstupech svých spolužáků a následně zhodnotili, který výstup se jim líbil nejvíce a proč.	
	Závěrečná část	
	Na závěr hodiny dostane každý list, na kterém budou otázky týkající se naší hodiny a našich aktivit a pod nimi bude stupnice od 1-5. Každý žák zakroužkuje známku, která vystihuje jeho práci v hodině nebo odpověď na otázku. Jednička znamená, že se jim vše podařilo výborně, pětka znamená, že se jim vůbec nic nepovedlo a trojka znamená, že se jim ta daná aktivita podařila z části. Zaměříme se také na cíle, které jsme si stanovili. Otázky reflexe budou směřované i tímto směrem.	

Analýza vyučovací hodiny č. 5

Vyučovací hodina komunikační výchovy zaměřená na rozvoj dialogické komunikace

Vyučující: Michaela Cindrová

Vyučovací hodina probíhala ve 3. ročníku na základní škole v České Třebové. Škola si nepřála být jmenována v této práci.

Úvodní část hodiny

Hodina, kterou jsme zrealizovali, byla opět zaměřená na rozvoj komunikačních dovedností. Tato hodina byla poslední a žáci už trochu věděli, co je v bude čekat, ale nevěděli, zda je čeká práce ve skupinách či ve dvojicích. Nejdříve jsme se s žáky pozdravili a sdělili jim, že bude potřeba se opět rozdělit do skupinek a to tak, že dvě skupinky budou po třech žácích a dvě skupinky budou po čtyřech žácích. Počty žáků jsme museli upravit až v tu danou hodinu, protože hodně žáků chybělo.

Nechali jsme tentokrát na žácích, aby se rozdělili sami. Po předchozích zkušenostech jsme se rozhodli, že jim dáme volnou ruku, ale byli jsme připraveni zasáhnout, kdyby měli žáci problém se samostatně rozdělit. Vzhledem k tomu, že to byla celkem pátá hodina, žáci se bez větších problémů rozdělili do skupin a k našemu překvapení jim to trvalo asi minutu.

Sdělíme si s žáky, co jsme společně dělali v předešlých hodinách. Zeptáme se, jestli by žáci chtěli ještě jednu takovou zajímavou hodinu. Podle veselých reakcí žáků jsme zjistili, že je hodiny opravdu bavili a na tuto se velice těšili a byli zvědaví, co se bude v hodině dít. „*Paní učitelko, my chceme zase něco předvádět.*“ „*Jo, nás to baví, budeme zase něco hrát prosím?*“ „*Paní učitelko, zase si zahrajeme divadlo.*“

Hlavní část hodiny

Rozdali jsme žákům na lavici několik obrázků, kde jsou vyobrazeny různé potraviny, které můžeme zakoupit v automatu. Žáci přemýšleli, proč jsme jim ukázali zrovna tyhle obrázky. Někteří přemýšleli velmi nahlas. („*Proč to tady máme? Vždyť tohle už umíme pojmenovat.*“ „*Ježíš, tohle je ale hnusný, podívej, ten rohlík je divnej. Co s tím budeme dělat, nevíš?*“) Pomocí indicií, které jsme jim sdělovali, měli přijít na to, že máme na mysli automat. Otázky, které jsme pokládali byly tyto: „*Tyto věci koupíte i v takové velké bedně, která není obchod.*“ „*Ke koupení potřebujete pouze drobné peníze, mince.*“ „*Tuto věc najdete i u nás ve škole.*“ „*Dále tam můžete koupit třeba i bagetu.*“ „*Do té věci musíte ty peníze hodit, aby Vám vydala to jídlo.*“ Žáci se ve skupinách radili, co by to asi mohlo být. Bohužel nikdo přesně nevěděl, tak jsme si ukázali na internetu obrázek. Jakmile uviděli žáci obrázek, věděli, co máme na mysli. Vysvětlili jsme žákům, jaký bude jejich úkol v této hodině. Všichni pečlivě poslouchali a na výrazu jejich tváří bylo vidět, že je zajímá, jaké téma dostanou.

Každé skupince jsme zadali téma. Nechali jsme jim pár minut na promyslení a pochopení. Témata byla pro žáky velice zajímavá, začali se ve skupinkách bavit, kdo bude hrát jakou roli. V některých případech byla diskuse poměrně „ostrá“. Žáci si vyměňovali názory. „*Hej, já budu ten zlej.*“ „*Ne, nebudeš, já chci být taky ten zlej.*“ „*Kluci, buďte ticho,*

jste fakt hnusný na sebe. Já budu ta zlá, nebo vy se zabijete, blbečci. “ Padlo zde i sprosté slovo, ovšem dívka ho řekla tišeji, aby ji neslyšela celá třída, ale jen její kamarádi. Po pár minutách jsme vyzvali první skupinu, aby se předvedla před ostatními.

První skupina, kterou jsme pozorovali, byla tříčlenná a složena ze tří chlapců. Chlapci měli vymyslet scénku na téma, že si jdou s kamarádem koupit pití do automatu ve škole a přijde k nim chlapec z vyššího ročníku a vyžaduje po nic, aby mu dali jejich koupené pití. Chlapci se scénky zhostili s vervou. Bylo vidět, že je to velice baví. Všichni mluvili hovorovým až nespisovným jazykem, protože se vžili do rolí žáků ve škole a ty většinou spisovně nemluví. (*„Nemám prachy, ty máš něco?“ „Jo, dávno, za chvíli bude zvonit zas, dělej, deme.“ „Hej, rychle, dou tam osmáci asi.“ „Na, hod’ to tam a kup nějakou mindošku nebo limonádu, to je jedno, ale rychle, už tady budou ty osmáci.“ „Ne, stůj, dej mi to, já mám žízeň. Chci se napít.“*) U této skupinky se nám velice líbil neverbální projev. Chlapci používali hodně gest, mimické projevy byly také výborné. Chlapci se usmívali, mračili, když bylo za potřebí, byl vidět i strach v očích. Svůj výstup si po celou dobu užívali a bavili ostatní. Když bylo potřeba, zvýšili hlas nebo naopak. Bylo vidět, že po předchozích hodinách měli chlapci nasbírané určité zkušenosti a věděli, co je potřeba udělat, aby byl jejich výstup perfektní, a to se povedlo právě v této hodině.

Další skupinka, kterou jsme pozorovali byla opět skupinka tří žáků a konkrétně tří dívek. Dívky dostaly téma, které znělo: Dvě kamarádky si jdou koupit jídlo do automatu na autobusovém nádraží a přijde k nim starý pán. Dívky ještě dodaly, že se jednalo o pána bez domova. Dívky začaly svoji scénku tím, že si nachystaly židle, jako lavičku a jednu lavici jako automat, za kterým ležela třetí dívka. Tvorbu kulis jsme ocenili kladně. Žádná jiná skupinka s tímto nápadem nepřišla.

Dívky začaly svoji scénku právě ve dvojici a seděly na lavičce na nádraží. Hovořily mezi sebou spíše hovorovým, místy nespisovným jazykem. Můžeme říci, že tak, jak spolu komunikují běžně ve škole nebo venku. (*„Nojo, tak počkej, něco najdu. Na, tady je dvacka, víc nemám.“ „Na to mám vedle a běž už, mám hlad.“ „Pod’ taky, já se tady bojím. Tamhle je asi nějaký automat, třeba tam něco bude.“ „Nojo.“ „Já ti dám tu dvacku a kup tu velkou, dám si s tebou, taky mám hlad.“*) Dívka, která se k nim přidala později a ztvárňovala pána bez domova hovořila spisovněji. Hodně se na svůj projev soustředila a nebyla tolik uvolněná. (*„Ahoj, děvčata. Nemáte něco k jídlu?“ „Máte, tuhle bagetu, dejte mi ji, už dlouho sem nejedl nic, mám hlad.“ „Jenže já nemám peníze. Nepracuju, takže nic nemám. Prosím, dám vám tady toho psa.“ „Děkuju, holky, jste hodné. Ahoj.“*) Ke svému výstupu si dívky vzaly i rekvizity, jako

například plyšového psa, obrázek bagety, kterou si kupovaly v automatu. Za tento krok jsem jim také udělili pochvalu. Tato skupinka byla velice originální. Co bychom ovšem ohodnotili negativně, byla míra hlasitosti jejich projevu. Dívky mluvili tiše, přišlo nám, že se bály, ale jejich výstup byl dobře promyšlený, tudíž neměly žádný důvod se bát a mohly do svého projevu vnést více hlasitosti a měnit hlas podle potřeby a podobně. To byl jen jediný problém, který bychom této skupině vytkli.

Třetí skupinka v pořadí byla čtyřčlenná. Byla složena ze tří dívek a jednoho chlapce. Tato skupina měla obtížnější téma. Museli se zaměřit také na situaci, že vidí, jak někdo ničí nějaké věci a musí přemýšlet, jak se zachovat.

Scénka byla klidnějšího rázu, protože v ní vystupovaly tři dívky. Měly mezi sebou pouze jednoho chlapce. Dvě dívky, které ztvárňovaly kamarádky se ze začátku ostýchaly, bály se, moc se neprojevovaly a mluvily v jednoduchých větách. („*Ahoj, co tady děláš?*“ „*Jo, taky jedu pryč, můžu čekat s tebou?*“ „*Dobře. Co ty?*“ „*Jo, taky.*“) Když se k nim přidali v komunikaci i další spolužáci, ostýchavé dívky přešly a začaly si to užívat daleko víc. Druhá dvojice se vžila do svých rolí. Jejich projev byl spíše hovorový, místy nespisovný. („*Mluvíš na nás jako?*“ „*Neuhnu, já chci pít a nemám prachy, tak to vykopnu no.*“ „*Jo, máme žízeň a chceme to pít prostě.*“ „*Hej, dík, seš hustá.*“) Druhá dvojice měla lepší hlasový projev. Měnili výšku hlasu, když bylo potřeba i rychlost projevu. Když byla pasáž, kde bylo potřeba mluvit pomaleji, žáci to vystihli a mluvili pomaleji a vyslovovali lépe hlásky. Obě dvojice dohromady působili uvolněně, téma je bavilo, jak bylo vidět na jejich výrazu a projevu. Dramatický projev a neverbální komunikace u této skupiny byla v míře. Žádná velká gesta žáci nepoužívali, vše bylo přiměřené jejich projevu a taky tématu.

Jako poslední skupina vystoupila před ostatními opět skupina čtyřčlenná. Byla složena přesně opačně než předchozí skupina. To znamená, že v této skupině byli tři chlapci a jedna dívka a dostali velice zajímavé téma. Vzhledem k tomu, že v této skupině bylo více chlapců a všichni sportovci jsme se rozhodli zadat jim téma spojené se sportem. Jejich téma bylo: Jste na hokejovém zápase a potkáte se u automatu s fanoušky opačných týmů a chcete poslední pití, které tam je. Po domluvě, kdo s kým bude ve dvojici, měli za úkol si vybrat, jací budou fanoušci. Jakému hokejovému týmu budou fandit. Vyhrála Sparta a Slavie. Tato čtveřice byla poslední v dnešní hodině. Vzhledem složení skupiny jsme si mysleli, že by tato scénka mohla být hodně zajímavá. Opak byl ale pravdou. S tématem si všichni poradili velmi dobře, ale mohli dát do všeho více energie. Neverbální projevy v této skupině byly, ale ne tak obsáhlé, jako v předchozích dvou skupinách. Jako všechny ostatní skupiny, i tato skupina používala ke svému

projevu spíše hovorový a nespisovný jazyk. („*Tady dole je ten automat nějaký. Tam něco bude.*“ „*Hej pod', dou sem ty Spartani. Ať se s nima nepotkáme.*“ „*Hele, to sou ti, co prohrávají ne.*“ „*Ne, neslyším, vy tam někde ste?*“ „*Nejsou, to nejsou fanoušci. Jen seděj a čuměj.*“). V této skupině jsme kladně ohodnotili práci s hlasem. Opět bylo vidět, že se žáci vžili do svých rolí a hráli si s melodii a výškami svého hlasu. I přes to, že jejich neverbální projev nebyl tak obsáhlý, bavili celou třídu právě hlasovým projevem. Celkový dojem z poslední skupiny byl dobrý a výstup se jim povedl a splnili námi stanovené cíle ve větší míře.

Po skončení výstupů si každá skupina sdělila, který výstup se jim líbil nejvíce a z jakého důvodu. Mohli předat svým spolužákům rady, co by měli změnit do příští hodiny. Některé názory byly velmi pozitivní. Jak pro žáky, tak pro nás samotné. („*Všechny scénky byly super. Moc se mi to líbilo.*“ „*Já bych neměnil nic, bylo to hustý a zajímavý*“ „*Myslím, že to měli všichni dobrý. Někdo víc, někdo míň, ale dobrý.*“...)

Závěrečná část hodiny

Na závěr hodiny jsme si s žáky sedli do kroužku. Každý dostal pracovní list, na kterém bylo několik otázek týkajících se naší hodiny. U každé otázky byla stupnice od jedné do pěti. Každý žák zakroužkoval číslo podle toho, jak se mu povedla daná činnost. Pokud se jim povedlo něco nejlépe, zakroužkovali jedničku. Pokud se jim něco nepovedlo zakroužkovali pětku a pokud si nebyli jistí, zakroužkovali například trojku. Žáci odpovídali na otázky typu „*Ve skupině se mi podařilo komunikovat se spolužáky.*“ „*Mluvil/a jsem dostatečně nahlas.*“ „*Při hovoru jsem používala gesta.*“ Všechny hodnotící listy jsme si vybrali kvůli následné analýze a zpětné vazbě pro nás. Následně jsme se s žáky rozloučili a ukončili hodinu.

Naplnění cílů

Žáci jsou schopni komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo ve skupině-Tento cíl se naplnil. U všech pozorovaných skupin jsme si ověřili, že jsou schopni komunikovat spolu ve skupině. Žáci se vzájemně doplňovali, reakce na otázky byly pohotové. Vzhledem k faktu, že hodina byla poslední, nemohlo splnění cíle dopadnout jinak. Žáci se každou hodinu zlepšovali v komunikaci a tato hodina byla nejlepší.

Žáci chápou zadání úkolů-Se zadáváním úkolů nebyl problém. Všichni pochopili zadání hned na poprvé a nebyl důvod jim něco vysvětlovat podruhé. Vzhledem k tomu, že tato hodina byla poslední, její průběh byl velice dobrý a žáci neměli s ničím problémem.

Žáci během rozhovorů zařazují neverbální komunikaci-Neverbální komunikaci do svých rozhovorů zařazovali všichni žáci. Někteří ve větší míře, někteří pouze střídavě, ale zařazovali. Na základě této skutečnosti můžeme tento cíl považovat za splněný.

Žáci mluví dostatečně rychle a plynule-Tento cíl byl naplněn. Žáci mluvili tak, jak uznali za vhodné. Jazyk podmanily své roli, měnili výšku hlasu, hlasitost a vzhledem k tomuto faktu dostaly scénky úplně jiný ráz a bylo to zajímavější, než kdyby žáci mluvili bez energie, pouze v jedné výšce. To znamená bez jakýchkoli změn v hlase.

2.2 Výsledky analýz

Z jednotlivých vyučovacích hodin, které jsme s žáky absolvovali, si odnášíme mnoho pozitivních dojmů. Je důležité zdůraznit, že z jednotlivě provedených analýz nám vyplynula spousta podstatných a nezanedbatelných poznatků.

Zprv je důležité zmínit, že úroveň komunikačních dovedností u žáků, se kterými jsme byli v průběhu celé práce v úzkém kontaktu, je na velmi dobré úrovni. Žáci si ve třídě dobře rozumí, dokáží spolu komunikovat a podporovat se navzájem. Velmi dobře také funguje vzájemná zpětná vazba. Žáci velmi dobře spolupracují při práci ve dvojicích či menší skupině. Ve většině případů žáci dokáží velmi dobře a pohotově reagovat na otázky svých spolužáků, doplňovat se a velice vhodně používat neverbální komunikaci při rozhovorech a vedení dialogu. Žáci se dobře přizpůsobují vytvářeným situacím ve vyučování. Adekvátně jejich věku také reagují na veškeré podněty ze strany vyučujícího, dokáží na ně navazovat a tvořit. Zřídka se objevovaly nějaké problémy při komunikaci mezi žáky nebo vyučujícím. Žáci dokáží velice dobře pracovat se svým hlasem. Dokáží měnit hlasitost projevu podle situace. Dobře se vcítují do rolí, které ztvárňují a na základě toho mění například výšku hlasu. Postupem času jsme v jednotlivých hodinách viděli posun, a to hlavně ve vyjadřování. Nejvíce se ovšem žáci vyjadřovali tak, jak jsou zvyklí. To znamená, že hovořili spíše hovorovým či nespisovným jazykem, spisovné výrazy používali v rámci role, kterou ztvárňovali. Velmi pozitivně jsme ocenili to, že žáci přistupovali velice kladně ke zpětné vazbě, která byla důležitá pro nás i pro samotné žáky. Pokud vznikl při aktivitách nějaký problém, který bylo potřeba vyřešit, například nepochopení zadání, ostatní žáci byli ochotni vysvětlit pravidla znovu, aniž by do toho musel zasahovat učitel. V dnešní době tyto gesta oceňujeme velmi kladně.

Pozitivem určitě bylo i to, že námi stanovené cíle byly postupně splňovány, což ovšem vyplývá z jednotlivých analýz vyučovacích hodin. Na základě tohoto hodnotíme úroveň komunikačních dovedností u žáků této třídy velice kladně a pozitivně.

Další věc, kterou jsme ocenili, a která nás překvapila, byla taková, že v poslední hodině, kdy se žáci rozdělovali samostatně do skupin, tak se rozdělili tak, jak bývali v předchozích hodinách, aniž bychom je museli rozdělit my.

Závěr

Věříme, že tato práce bude do budoucna přínosem jak pro mě samotnou, tak pro jiné pedagogy. Nejen v teoretické části jsme se zabývali rozvojem komunikačních dovedností. Ze začátku práce jsme se zabývali především pojmy jako jsou komunikace, dialog. Komunikaci jsme se věnovali podrobněji z důvodu důležitosti v této práci. Zaměřili jsme se na funkce komunikace, komunikační bariéry a na důležitost motivace ke komunikaci. Dále byla také důležitá kapitola o verbální a neverbální komunikaci. V této kapitole jsme se zabývali hlavně typy neverbální komunikace.

Neméně podstatnou část teoretické části diplomové práce tvořil dialog, jeho funkce a typy. Jak vyplývá z názvu práce, naším úkolem bylo rozvíjet komunikační dovednosti žáků právě na základě dialogu. Na tuto kapitolu volně navazovali další kapitoly jako dialogická komunikace v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Zde jsme se snažili zachytit, zda je dialog zakotven v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání či nikoli.

Dále jsme se zabývali výukovými metodami, které rozvíjejí dialog. Tyto metody jsme následně ověřovali v praxi.

Praktická část se skládá z několika příprav na hodinu, které jsme vypracovali a následně ověřovali v hodinách českého jazyka na základní škole. V každé hodině jsme prováděli terénní pozorování, kdy jsme si vybrali několik skupinek či dvojic žáků. Při jejich práci jsme je pozorovali a zachycovali důležité momenty z výstupů, a hlavně jsme si zaznamenávali rozhovory žáků. Na základě poznámek z pozorování jsme provedli analýzy jednotlivých hodin, zhodnotili, zda se naplnili cíle, které jsme si na začátku každé hodiny stanovili. Cílem celé praktické části bylo rozvíjet komunikační dovednosti u žáků na základě dialogu. A hlavní cíl v každé hodině byl, zda žáci vůbec umí spolupracovat a komunikovat se spolužáky ve dvojici nebo skupině. Výzkum probíhal na jedné škole, v jedné třídě a se stejnými žáky.

V neposlední řadě musíme říci, že všechny metody, které jsme v praktické části použili, nás obohatili a žáky velice bavilo pracovat na základě těchto metod. Dále byl zajímavý celý průběh této praktické části, protože teprve zde, v kontaktu s žáky, jsme mohli ověřovat všechny náležitosti, kterými jsme se zabývali v celé diplomové práci. Velkým problémem bylo, že nám nebyl umožněn žádný zvukový ani audiovizuální záznam. Tímto byl náš výzkum ztížen a všechny analýzy byly prováděny pouze na základě našich poznámek. Všechny rozhovory žáků při aktivitách jsou přepsané v příloze práce.

Věříme, že se tato práce stane přínosem pro ostatní, kteří se budou chtít ve své třídě nebo ve škole zaměřit na rozvoj právě dialogické komunikace. Ještě na závěr poznamenejme, že se jednalo o komunikaci a dialogy mezi žáky samotnými. Učitel v této chvíli nehrál žádnou roli v našem výzkumu, vystupoval pouze jako pozorovatel.

3 Přílohy

Příloha 1

Jednomu parašutistovi se stalo to nejhorší, co se může parašutistovi stát: zapomněl si padák. A víte, kdy na to přišel? Ve vzduchu – právě když vyskočil z letadla a velikanánánskou rychlostí se řítíl dolů k zemi. Naštěstí měl u sebe žvýkačku.

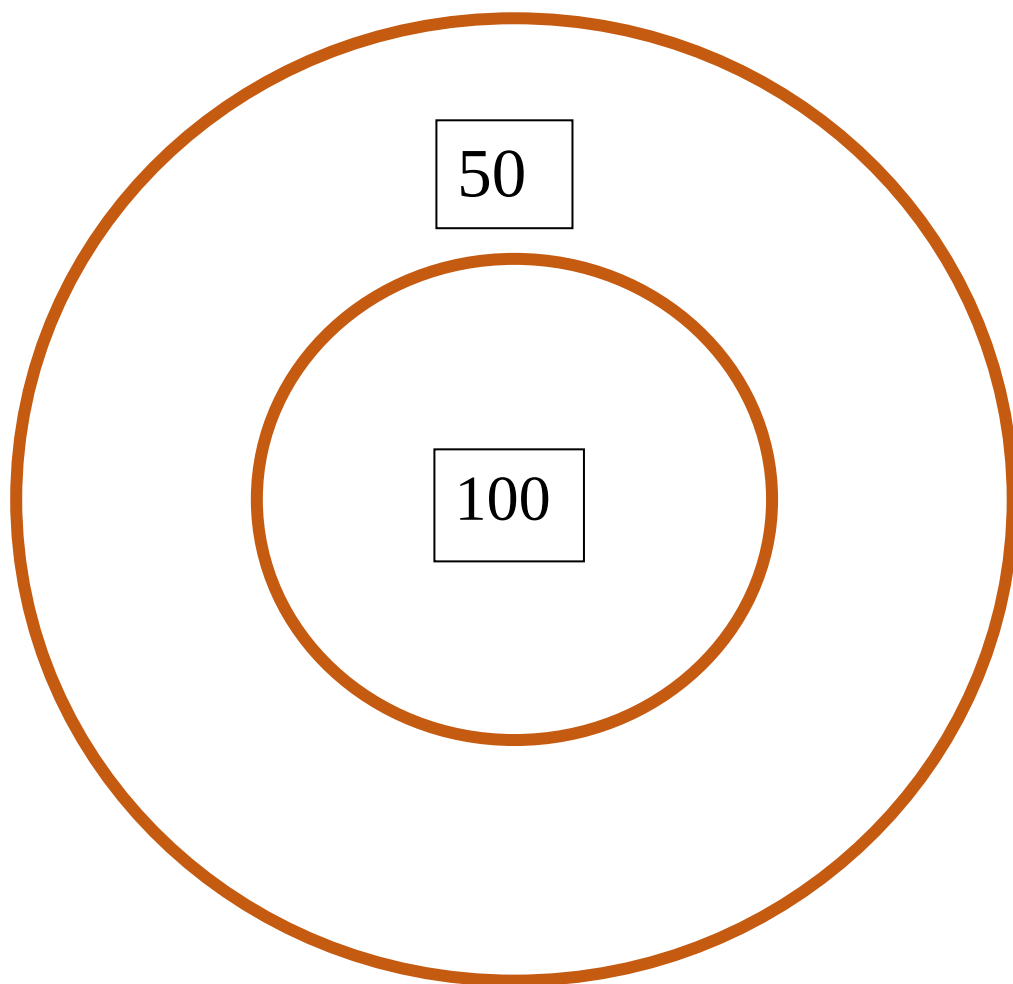
Pauza: Předvídej, jak to bude dál, a svou předpověď zdůvodni.

Nafoukl ji, až z ní byla obrovská bublina, a ta rostla, až z ní byl obrovský balón, na kterém se zapomnětlivý parašutista pomaloučku snášel k zemi. OJOJOJ, JEN ABY MI DO NĚJ NEKLOVNUL NĚJAKÝ NEVYCHOVANÝ PTÁK, STRACHOVAL SE. TO BY MŮJ ŽVÝKAČKOVÝ BALÓN PRASKL A DOPADLO BY TO SE MNOU ŠPATNĚ. K zemi mu scházelo naštěstí už jen pár metrů, když kolem náhodou letěl jeden takový nevychovaný pták.

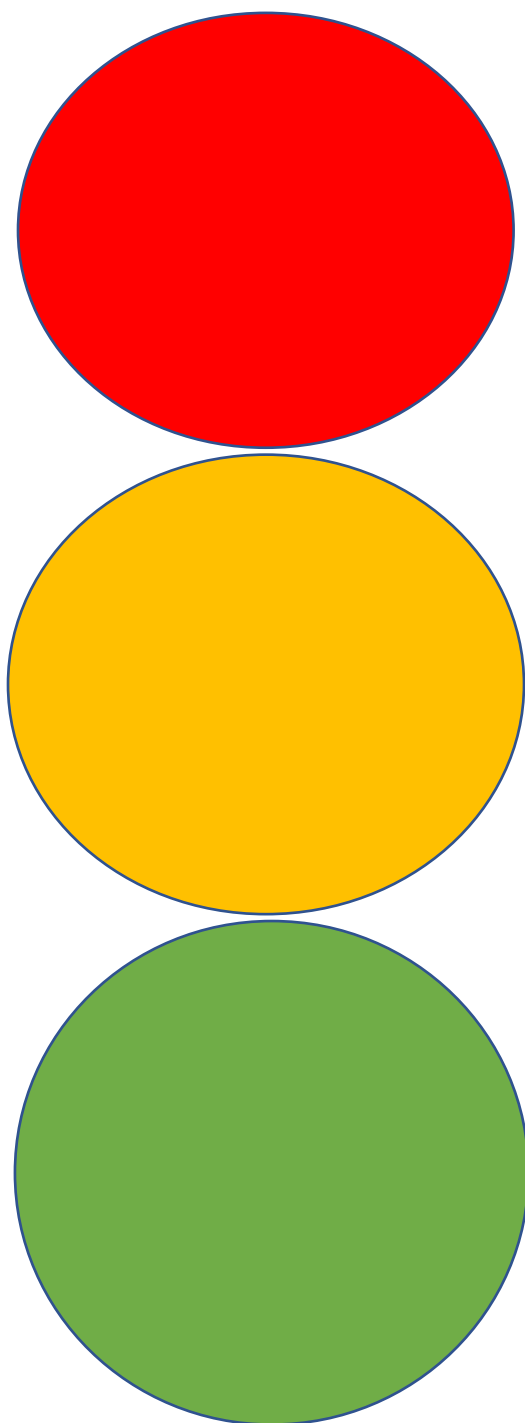
Pauza: Předvídej, jak to bude dál, a svou předpověď zdůvodni.

Zobákem propíchl balón ze žvýkačky a parašutista žbluňkl do jezera. Prázdninové hosté, kteří se opalovali u jezera na pláži, se náramně vylekali, když se z vody vynořil nějaký divný muž v kombinéze a z plna hrdla vykřikl: SLÁVA! AŽ ŽIJE ŽVÝKAČKA!

Příloha 2 – terč k reflexi hodiny

Příloha 3 - Semafor
k reflexi

Příloha 4

Pod otázkou zakroužkuj číslo, podle toho, jak se ti v hodině vedlo. 1 – nejlepší, 5 – nejhorší

1) Aktivita v dnešní hodině byly zábavné.

1 2 3 4 5

2) Při rozhovorech jsem mluvila dostatečně nahlas.

1 2 3 4 5

3) Používala jsem gesta (neverbální komunikaci).

1 2 3 4 5

4) Podařilo se mi komunikovat se spolužákem ve skupině.

1 2 3 4 5

5) Zadání úkolů jsem pochopil/a

1 2 3 4 5

Příloha 5 – přepisy rozhovorů

PARAŠUTISTA

Dvojice č.1 (chlapec a chlapec)

Chlapec 1 – „Já si myslím, že tu žvýkačku by mohl použít na to, aby si ji dal do pusy a žvýkal a nepřemýšlel nad tím, že dopadne na tvrdou zem.“

Chlapec 2 – „To ne, to by přece v takové rychlosti nestihl dát ani do pusy, to ji určitě musí použít nějak jinak.“

Chlapec 1 – „To je taky pravda, ale co jiného by si chtěl ve vzduchu dělat se žvýkačkou?“

Chlapec 2 – „Já bych si s ní asi zalepil oči, abych nic neviděl, a hlavně abych neviděl, jak padám na zem.“

Dvojice č. 2 (chlapec a dívka)

Chlapec – „No, myslím, že ta žvýkačka není vůbec důležitá, důležitý je ten padák, který nakonec parašutista najde, ale ne na zádech, ale na břichu.“

Dívka – „To je blbost, nemůže přece najít padák na břichu. Padák je velký a musel by ho přece tlačit, když by šel do letadla. Já si myslím, že ho cestou dolů, jak padá, naloží jiné letadlo.“

Dvojice č.3 (dívka a dívka)

Dívka 1 – „Víte, můj názor je takový, že je to blbost. Parašutista přece nemůže do letadla, když nemá padák. To by mu přece nikdo nemohl dovolit.“

Dívka 2 – „No, ale vždyť on se nikoho určitě neptal a prostě šel a nastoupil do letadla a já si myslím, že teď bude určitě důležitá ta žvýkačka, o které se tam mluví.“

PO 2. ČÁSTI TEXTU

Dvojice č.1 (chlapec a chlapec)

Chlapec 1 – „Tak takhle jsem si to vůbec nepředstavoval teda. Nenapadlo mě, že by s jedné malé žvýkačky mohl udělat balón. No, tak doufám, že to bude ještě zajímavý, už teď se nemůžu dočkat.“

Chlapec 2 – „Já jsem Ti přece říkal, že ji použije nějak jinak, ale taky mě nenapadl balón. To musí být teda malý pán, když ho unese jedna malá žvejka (smích).“

Dvojice č.2 (chlapec a dívka)

Chlapec – „No, tak to jsem byl úplně vedle teda, myslel jsem si, že ten padák najde(smích). Ale měla jsi pravdu s tím, že by nemohl mít padák na břicho. Tohle je teda dobré, jsem zvědavý, jak to dopadne. Co myslíš ty?“

Dívka – „Já myslím, že to dopadne určitě dobře, ale jsem zvědavá na toho ptáka, co tam s ním nakonec bude. Třeba toho parašutistu sežere (smích, celá třída).“

Dvojice č.3 (dívka a dívka)

Dívka 1 – „Tak to je teda hustý, to bych neřekla, že by si z té žvejky mohl udělat balón, vid’?“

Dívka 2 – „Já jsem si myslela, že bude důležitá, ale že bude zrovna jako balón, to mě teda nenapadlo. Doufám, že to bude ještě napínavé. Teď už vůbec nevím, jak by to mohlo dopadnout.“

PO 3. ČÁSTI TEXTU

Dvojice č.1 (chlapec a chlapec)

Chlapec 1 – „Joo, myslel jsem si, že ten pták něco udělá. Já být v tom jezírku, tak se teda hodně leknu toho parašutisty. Ale aspoň mu nebylo teplo, když spadl do vody.“

Chlapec 2 – „Já myslím, že teplo mu teda určitě nebylo, když padal z nebe, tak mu byla zima, tam je prý zima. Ale skončilo to teda naštěstí dobře, si myslím.“

Chlapec 1 – „Naštěstí to skončilo dobře, protože jinak by to přece ani skončit nemohlo.“

Dvojice č.2 (chlapec a dívka)

Chlapec – „Jupí, dopadlo to teda dobře a ještě vtipně. Aspoň se parašutista osvěžil, ale chudáci ty lidi ve vodě, já bych asi umřel, kdybych tam byl.“

Dívka – „Ale neumřel, ty něco vydržíš a nějakého pána by si se ani nelekl. A hlavně by si tam nebyl, když neplaveš(smích).“

Chlapec – „Jo to sice neplavu, ale někde na krajíčku bych mohl být.“

Dívka – „To jediné. Já jsem ráda, že to nedopadlo tak, jak jsem si myslela já. Že ten pták toho pána nesnědl a nechal ho být. To by byla škoda, kdyby to dopadlo špatně.“

Dvojice č.3 (dívka a dívka)

Dívka 1 – „Jé, tak to dopadlo dobře nakonec, balón sice nevydržel, ale pán to přežil.“

Dívka 2 – „Tak to bylo celkem napínavé, že jo? Netušila jsem to, ale ten konec mě pobavil. Tebe taky?“

Dívka 1 – „Ano, bylo to celkem vtipné si myslím, nebo aspoň pro mě teda(smích). Mohli bysme vymýšlet takové věci častěji.“

STOKORUNA

Pozorování – STOKORUNA

**Skupinka 1 – chlapec – reportér, chlapec-zapisovatel, dívka-náhodný kolemjdoucí
R-reportér, Z-zapisovatel, K-kolemjdoucí**

R: „Dobrý den, pane, jsem z televize a chtěl bych se zeptat, můžu?“

K: „Čau, no a co to má být?“

R: „Já tady mám tyhle peníze a chtěl bych se Tě zeptat, co by si jako dělala, kdyby si měla tuhle bankovku?“

K: „Tuhle? To je jen stovka?“

Z: „Ano paní, to je jen stovka.“

K: „Kdybych měla tyhle peníze, tak bych si asi něco koupila.“

R: „A co třeba by sis koupila?“

Z: „Třeba jídlo? Oblečení?“

K: „Ne, spíš hračku. Ale za tyhle peníze jen teda malou.“

Z: „Proč myslíš, že by sis koupila jen malou hračku?“

R: „Ano, to mě taky zajímá.“

K: „Dnes je totiž všechno drahý a velký hračky ještě víc.“

R: „To je pravda no. Ale tak co by si s ní teda udělala?“ (*bankovku drží v ruce a ukazuje ji*)

K: „Koupila bych si něco pro sebe a co by zbylo, dala bych si to do pokladničky.“

Z: „Jo, to bych taky udělal.“

R: „Super, díky za odpověď. Tohle máš na památku a večer budeš v telce, tak se dívej.“

Z: „Jo, dívejte se paní. Na shledanou.“

K: „Proč se mám dívat? Tohle tam bude?“

R: „Ano, bude, celej tenhle náš rozhovor.“

K: „Aha, tak dobře. Ahoj.“

Skupinka 2 – Dívka 1 -reportér, dívka 2 -zapisovatel, dívka 3 -kolemjdoucí

R-reportér, Z-zapisovatel, K-kolemjdoucí

R: „Hálo? Paní? Můžu s Vámi mluvit?“

K: „Ne, proč byste měla?“

Z: „Dobrý den, my jsme z časopisu. Tohle je reportérka a chce se jen na něco zeptat.“

K: „No dobře, ale rychle. Spěchám do práce.“

R: „Jo, tady mám tuto bankovku a moje otázka zní, co byste s ní udělala, kdybyste jí měla?“

K: „S tímhle? To nevím, to je málo peněz.“

Z: „Proč málo? Jak to myslíte?“

K: „Jen stovka, za to si nic nekoupím skoro.“

R: „Tak si je někde uložíte aspoň?“

K: „No, do peněženky možná a budu přemýšlet, co s tím. A teď už musím jít.“

Z: „Děkujeme Vám teda za odpovědi, zítra si kupte časopis, bude to tam.“

K: „Co tam jako bude?“

R: „No, to, co jste Vám teď řekla.“

K: „Aha, tak to jsem teda zvědavá.“

Z: „No, to buďte, my jsme vždycky, když tam potom píšeme články.“

R: „To má kolega pravdu.“

K: „Ok, tak díky a nashle.“

Z: „Děkujeme, hezký den.“

Skupinka 3- Chlapec 1-reportér, chlapec 2-zapisovatel, chlapec 3-kolemjdoucí

R-reportér, Z-zapisovatel, K-kolemjdoucí

R: „Nazdar, kamaráde, máš chvíli?“

K: „Myslíš mě?“ (*Ukazuje a rozhlíží se kolem sebe*)

R: „Jo, koho jinýho.“

Z: „Můžete odpovědět na něco tady kolegoj?“

K: „No, asi ne, nevím ani, kdo jste. Moc se mi nelíbíte.“

R: „Já jsem Karel, reportér a tohle je taky Karel (*směje se celá skupinka, jelikož se začal smát chlapec, který hovořil*) Jsme z novin a děláme článek.“

K: „Tak se mě teda zeptejte, Karle a Karle.“ (*opět smích celé skupinky a hlavně třídy*)

Z: „Tak honem, než se rozmyslí.“

R: „Jo, jdu na to. Tady mám tyhle peníze (*ukazuje bankovku*). Co bys s ní dělal, kdybys ji měl u sebe?“

K: „Tak to je jasný, nic přece.“

Z: „Jak nic jako? To nechápu.“

K: „No, protože jsem boháč (*opět smích celé třídy*) a mám hodně peněz (*velmi výrazná mimika a gestikulace*), tak bych tuhle stovku ani neměl.“

R: „No, na boháče nevypadáš (*smích celé třídy a výrazné pohledy*). A když ti ty peníze tady Karel teď dá?“

Z: „Já? Já žádný nemám. Achjo.“

K: „Když bych je teda měl no, tak bych je dal asi někomu, kdo je potřebuje.“

R: „Fakt? To bych teda nečekal no. Hustý.“

Z: „To je hezký, to bude dobrej článek si myslím.“

K: „Kdy bude v novinách?“

R: „Karle, kdy to napíšeš?“ (*celá třída se opět směje*)

Z: „Karle, ještě večer. Nepudu na pivo no.“ (*Chlapci mají velký smysl pro humor a baví celou třídu*)

R: „Ok, zítra to vyjde.“

K: „Super, koupím si noviny zítra teda a přečtu si, co napíšete. Nashle. Karle a Karle.“ *(Opět smích v celé třídě a výrazná gestikulace)*

R+Z: „Čau a měj se.“

RODINKA

„Děti, zavřete si teď oči a položte si hlavu na lavici. Já Vám teď budu chvíli něco povídat a vy si to zkusíte ve své hlavě představovat. Můžeme začít? *(žáci pokývnutím hlavy naznačí, že můžeme)*

„Děti, zavřete si oči a představte si, že sedíme se svými rodiči a sourozenci na zahradě. Krásně svítí sluníčko, vy sedíte, povídáte si, můžete hrát různé hry, pijete limonádu, když v tom najednou....“

„Můžete otevřít oči a zvednout hlavu.“

„Paní učitelko, a co se stalo? Vždyť jste to nedořekla.“

Já: „Ano, já vím, že jsem to nedořekla. To bude teď záležet na Vás, jak to dopadne. Ale aby to nebylo tak jednoduché, tak máte na lavici obálku a v té obálce je schovaný list papíru, na kterém na napsané, jak ta situace pokračuje. Každá skupinka má v obálce něco jiného.

Skupinka 1 (čtyři chlapci)

Chlapec 1 – otec, chlapec 2 – matka, chlapec 3 – syn, chlapec 4 děda

Maminka: „Pojďte všichni ven, dáme si limonádu a koláč, který poslala babička. Je prej moc dobrej.“

Tatínek: „Hned, jen tady dohraju nějakou hru na počítači.“

Syn: „Já teď nemůžu, chytám kočku, která žere ptáka.“ *(všichni ve skupince se smějí)* Je to asi andulka vod sousedů. Asi už poslední, co jim zbyla, protože kočka jich už sežrala hodně od nich. *(opět smích)*

Děda: „Já už tady čekám pěkně dlouho na Vás venku. Je tak hezky a vy jste doma. To je hrozný s Váma.

Maminka: Vždyť už jsme venku, tak si pojd'te vzít tu buchtu a limonádu. Jak jste se dnes všichni měli? Pepíku, co bylo ve škole?

Syn: „Mami, ve škole je to nuda. Radši bych byl pořád doma s tátou a hrál na počítači hry. *(tatínek sedí kousek dál a dělá, že hraje na počítači.)* Tati, můžu s tebou zůstat doma zítra?

Tatínek: „Ne, půjdeš pěkně do školy a budeš se učit, ať máš samý na výzu. A už neruš.“
Všichni sedí společně kolem stolu a pijí limonádu.

Děda: „Tyjo, podívejte se, tamhle vzadu, jak tam je úplně škaredě. Lítaj tam listy všude.

Maminka: „Ježíš, to je hrozný, takovej vítr, to nám vezme určitě celej barák. Pepíčku, jdeme se schovat, honem. *(Utíkají kolem stolu a uklízejí ze stolu a chystají se domu)*.

Děda: „Koukejte rychle z okna, zvedá se tam fakt velkej vítr. Sousedům to bere střechu.“

Syn: „Hustý, tak to musím vyfotit a ukázat to klukům zítra.

Tatínek: „Co se děje, proč nejste venku? Já už dohrávám a už půjdu taky ven.“

Děda: „Ven asi nepůjdeš, je tam takovej vítr, že to bere střechy a všechno možný. Třeba je to i tornádo.“

Syn: „Dědo, tornádo? Kde by se tady asi vzalo? Ty jsou jen v Americe nebo tam někde. Tady u nás je to blbost.“

Maminka: „Proč by to byla blbost? Tornádo může být i tady, půjdeme radši dál od okna, ať se nám něco nestane, kluci.“

Všichni jdou kousek dál a sednou si zpět ke stolu.

Syn: „Zítra určitě nebude škola, protože ji to odnese.“ Hurá, nemusím psát domácí úkol a ani se učit na písemku.“

Tatínek: „To se radši nauč, protože škola bude, i když bude bez střechy, nesmíte zameškat žádnou hodinu.“

Maminka: „Ale táto, nech toho a pojďte si dopít tu limonádu.

Skupinka 2 – (4 děvčata)

Děvče 1 – matka, děvče 2 – babička, děvče 3- dcera, děvče 4 – otec

Dcera: „Mami, pojď ven, je tady krásně. A vezmi čaj.“

Maminka: „Teď nemůžu, musím ještě uklidit, za chvíli. Můžeš zatím udělat ten čaj.“

Otec: „Mně udělej kafe, já čaj nechci. A můžeš vzít k tomu nějaký sladkosti, mám hlad.“

Maminka: „Sladkosti ne, měl si oběd snad ne? Podívej se, jaký máš břicho. *(celá skupinka se směje)* Dostaneš jabko, to ti musí stačit.“

Babička: „Ale prosím tě, jen mu dej náskou sušenku, vždyť nemá ještě velký břicho. Soused ho má větší.“ *(opět smích)*

Dcera: „Už je čaj, poďte ven, ať nevystydne. Tati, máš tady to kafe, vem si cukr, ten tady není. A vem si tu sušenku.“

Maminka: Dnes je fakt hezky, měla si pravdu dcero. To je ale klid, ticho.“

Babička: „Slyšíteee? Děti? Někdo strašně rychle brzdí.“

Otec: „Ajoo, teda, to je rachot.“

Maminka: „Fuj, to byla rána. Někdo někam narazil. Půjdeme se podívat.“

Otec: „Ne, radši ne, ještě se nám něco stane. Za chvíli určitě přijede sanita.“

Dcera: „Já se tam chci podívat, nikdy jsem neviděla nehodu. Babi, půjdeme tam? (*dcera prosí na kolenou*) Chci to vidět.“

Babička: „Ne, radši ne, kdyby tam byl někdo zraněný. Necháme to na sanitce.“

Otec: „Nebo tam je někdo už třeba mrtvej. To bych teda nechtěl vidět. Bych se pozvracel. Já teda nikam nejdu.“

Dělají, že jedou sanitky a policie

Maminka: „Táta má pravdu, ale už jedou sanitky, tak kdyžtak za chvíli tam můžeme jít. Určitě tam budou všichni sousedi.“

Babička: „Se zeptáme ráno v obchodě, co se stalo. Ted' tam bude hodně lidí a nikdo stejně nic neřekne. Já si dám rači teda ten čaj a čokoládu.“

Sedí v lavici a dělají, že piji čaj a jedí. Dcera pobíhá kolem.

Dcera: „Mami, mami, tady je vidět, jak letí vrtulník. To letí sem?“

Maminka: „Možná, jestli je někdo zraněný hodně. Pojd' si dát ten čaj a nešmíruj.“ (*smějí se*)

Babička: „Prosím tě, pod', jdeme tam.“

Všichni se zvednou a jdou kousek dále, jako k té nehodě.

Dcera: „Tyjo, to auto je úplně rozbité. To je škaredé, to nechci vidět.“

Otec: „Já jsem ti říkal, že nepůjdeme. Co když to tady začne třeba hořet?“

Dcera: „Proč hořet, tati? Není tady nikde žádný oheň, ale jen auto. A támhle je kolo, pěkně polámané. Au.“

Maminka: „Vypadá to škaredě. Radši půjdeme domů a počkáme na zprávy. Třeba tam něco bude.“

Babička: „Jo, máš pravdu, radši jdeme. Necháme pracovat doktory.“

Skupinka 3 (dva chlapci a dvě děvčata)

Chlapec 1- otec, chlapec 2 – děda, děvče 1 – matka, děvče 2 – babička

Maminka: „Pepo, musíme uklidit, přijedou babička a děda na návštěvu.“

Otec: „Vždyť máme uklizený, to stačí, si daj jenom kafe a zas pojedou pryč. Spíš udělej nějakou buchtu.“

Maminka: „To nestihnu, přijedou za chvíli. Máme tady sušenky, to stačí. Jdi nachystat zahradu, je tam hezky, sedneme si venku.“

Otec: „Jo, už jdu teda no. Co tam mám udělat? Dát židle a stůl?“

Maminka: „Jo a dělej, už přijeli. Slyším auto.“

Jdou se přivítat s babičkou a dědou.

Maminka: „Ahoj, jsem ráda, že jste přijeli. Jak se máte?“

Babička: „Díky, dobře. Dnes je venku moc krásně, doufám, že budeme venku?“

Otec: „Jo, už je to nachystané. Dědo, dáš si pivo? *(smích)*

Děda: „Jo, dám si no, ale takový to nealkoholický, musím řídit, babička to neumí totiž.“ *(celá skupina se směje)*

Maminka: „Pojďte na zahradu. Kafe je na stole. Kdo si dá vodu?“

Babička: „Jo, já si dám, díky. Máte to tady tak hezký, a to ticho kolem.“

Otec: „To je jenom dnes, jinak tady pořád někdo chodí kolem nebo jezdí. Někdy je to jak na dálnici.“

Děda: „Pořád je to lepší jak u nás na sídlišti, tam pořád někdo řve a řve.“

Maminka: „Slyšíte to? Někdo tady křičí.“

Babička: „Ano, ale to je spíš jako radostí. Jenom joo, hurá, jupí.“

Otec: „To bude asi od sousedů, u nich se pořád křičí takhle radostně.“

Všichni sedí a dělají, že pijí kávu.

Děda: „Už zase někdo křičí. Co se u těch sousedů děje, že tam pořád tak křičí?“

Maminka: „To nevíme, ale asi se jim stalo něco hezkého. Půjdu se tam podívat, kdo jde semnou?“

Babička: „Já jdu, počkej, jen si vezmu boty.“

Babička + maminka odcházejí a dědeček + otec zůstávají sedět.

Otec: „No, tak já si dám zatím pivo, než přijdou. Chceš taky ještě jedno? To nealkoholický?“

Děda: „Jo, ještě jo, to bude na dlouho, než přijdou.“

Maminka + babička se vrací

Maminka: „Tak si představte, že se jim narodila štěňata. Jsou moc krásný a je jich šest.“

Babička: „A já jsem si tam jedno zamluvila a vezmu si ho domů.“

Děda: „Hurá, aspoň se budeš starat o pejska, a ne o mě. To už se těším.“

TURISTA

Pozorování dvojice č. 1

Chlapec a chlapec – prodavač-mladý muž, turista-mladá žena

Tato dvojice má za úkol najít si ubytování.

Turista: „Dobrý den“

Prodavač: „Zdravím, s čím Vám pomůžu?“

Turista: „No, chtěla bych se tady někde ubytovat. Máte tady někde nějaký hotel?“

Prodavač: „No jasně, tady jich je hodně.“

Turista: „A jaký mi doporučíte? Chtěla bych někde na náměstí a s balkonem.“

Prodavač: „Nóóó, tak to Vám nepomůžu, protože na náměstí nic není. Jenom na nádraží.“

Turista: „Na nádraží? To budou slyšet vlaky. To nechci, tak díky.“

Prodavač: „Nebudou, protože to nádraží už nefunguje. Nic tam nejezdí. Jsou tam jen staré vlaky postavený. Jinak nic.“

Turista: „A kolik to tam stojí? Chci tady být celý týden.“

Prodavač: „Ježíš, to nevím, nemám to tady v počítači. Nechcete se tam jít podívat sama?“

Turista: „Nojo, ale nevím, kde to je. Dáte mně mapu nebo něco? Ať tam trefím.“

Prodavač: „Jo, tady to máte. Ale pěšky je to tam 10kiláků.“

Přemýšlí, co říci

Turista: „Cože? Tak tam teda bydlet nebudu. Najdu si někde něco jiného. Nashle.“

Prodavač: „Jak chcete, ale tady skoro nic není. Nashle.“

Turista chvíli čeká, než odpoví. Všichni si mysleli, že už je konec, ale turista začal ještě hovořit.

Turista: „Nebo mi tu mapu dejte, zkusím si najít něco jinýho.“

Prodavač dělá, že hledá mapu

Prodavač: „No, já ji ale ani nemám, takže jediná na netu si musíte něco najít.“

Turista: „Achjo, no tak díky.“

Prodavač: „Není zač no. Ještě tady mám jednu mapu, celý republiky. Tu nechcete?“

Turista: „Ne, to nechci, tu už mám doma několikrát a hotel tady u Vás mi to nenajde. Musím jít někde na net a najít si hotel. Už je hodně hodin a bude tma.“

Prodavač: „Jo, vidíte, my už máme dávno zavřeno, tak už musíte jít. Nashle a dobrou noc.“

Turista: „Omlouvám se za zdržení, nashle.“

Chlapec, který předváděl turistu často přemýšlel, co má odpovědět na otázky prodavače.

Ve větší míře používají hovorový až nespisovný jazyk a neverbální komunikaci nepoužívají

Pozorování dvojice č.2

Dívka a dívka – prodavač-stará žena, turista-mladý muž

Tato dvojice má za úkol, že prodavač má navést turistu k památce města

Turista: „Dobřej, můžu se zeptat na něco?“

Prodavač: „Dobrý den chlapče. Copak potřebujete?“

Turista: Noo, víte, jsem tady na dovče a chtěl bych vidět nějaké památky tady, pomůžete mi?“

Prodavač: „Ano, samozřejmě. Co byste chtěl vidět?“

Turista: „Všechno zajímavý, to je jasný přece.“

Dívka-prodavačka-hledá rychle v letácích a hledá nějaké památky a neodpovídá. Ve třídě je ticho, nikdo nic neříká.

Turista: „Paní, já bych chtěl ty památky.“

Prodavačka: „Jo já vím, hledám Vám všechny papíry k tomu. Já si to nepamatuji všechno.“

Turista: „Vy nevíte, jaký památky tady máte? Co třeba tenhle kostel?“

Prodavačka: „Kostel? No, tak ten tady je no. Chcete cestu?“

Turista: „No a je to zajímavý? Jinak tam nejdu.“

Postaví se a dá si ruce v bok-jakože je našťvaná a používá velmi výraznou mimiku.

Dívka-prodavačka-mlčí a přemýšlí, co má odpovědět, nakonec si nechá otázku zopakovat.

Prodavač: „Co jste říkal panáčku? Já už špatně slyším.“

Turista: „Jestli je to zajímavý.“ – *zvýšení hlasu a lehce našťvaný tón v hlase*

Prodavač: „Jo, aha. No, to já nevím, to mně nikdo neřekl, tak tam běžte a uvidíte. Chcete už znát tu cestu?“

Turista: „No, tak asi jo, ať tam trefím a podívám se teda.“

Prodavač přemýšlí, jak by začal s vysvětlováním cesty

Prodavač: „Ano, panáčku. Půjdete tady rovně jo, kolem školy a školky. Víte?“

Turista: „Ne, jsem tady na dovče a neznám to tady. Koupím si mapu.“

Prodavač: „Ale ano, mapu tady mám. Prosím pane a přeji Vám hezký den.“

Turista: „No, já vám děkuji. Nashle, třeba zítra.“

Prodavač: „Zítra? Proč?“

Turista: „Když budu chtít vědět něco dalšího, tak se stavím, třeba mi konečně pomůžete.“

Prodavač: „Jo, aha, tak dobře, ale zítra je sobota. Máme zavřeno.“

Turista: „Aha, tak to nepřijdu. Nashle.“

Pozorování dvojice č. 3

Chlapec a dívka – prodavač-starý muž, turista-stará žena

Tato dvojice má za úkol koupit si lístky na prohlídku zámku

Turista: *Dělá, že otevírá dveře*

„Dobrý den, je tady někdo?“

Prodavač: „Jo, tady, dobře. S čím Vám pomůžu?“

Turista: „No, já jsem slyšela, že tady máte nějaký zámek. Je to pravda?“

Prodavač: „Jo, máme. Je kousek od náměstí, ale není moc pěkný teda. Nechcete tam snad jít?“

Turista: „Jo, to bych chtěla no. Ale když říkáte, že není pěkný, tak si nejsem jistá.“

Prodavač: „Víte paní, ono tam prej straší. Říkaj to lidi ve městě.“

Turista: „Straší? Tak to je úžasný. Já se ráda bojím. Prodáte mi lístky?“

Prodavač: „Cože? Vy se ráda bojíte?“

Velké množství gestikulace a dramatického projevu. Prodavač se diví, a přitom používá výrazná gesta.

Turista: „Jo, mám to ráda. Tak prodáte mně ty lístky?“

Prodavač: „No....*(přemýšlí, neví co říct)*, neprodám. Víte, nechci, aby se Vám tam něco stalo.“

Turista: „Co by se mi jako mělo stát? Vždyť tam nic hrozného nemůže být.“

Prodavač: „Ne paní, fakt bych tam nechodil.“

Turista: „Pane, já se fakt nebojím. Tak tam poďte semnou, když mě tam nechcete pustit samotnou.“

Prodavač: „Ne, to vůbec, já už jsem tam byl a žádná sláva.“

Turista: „No, tak když ste tam byl, tak mě to tam můžete ukázat. Nebojte, já Vás ochráním.“

Prodavač: „No, tak dobře, ale ochránit nepotřebuju. To zvládnou sám. Kolik těch lístků chcete?“

Turista: „No, asi jeden. Na jednu prohlídku.“

Prodavač: „No, ale tam je toho víc, tak já Vám dám lístky na všechny prohlídky. Ale ta ve sklepení je nejhorší, tam bych jako fakt nechodil.“

Turista: „Tak jo, dejte mi na všechno ty lístky a já to projdu. A nejvíc se těším na ten sklep. To bude super.“ *(smích-všichni se smějí)*

Prodavač: „Dobře, tady to máte. Je tady pět lístků a užijte si to. Přijďte mně pak říct, jak se Vám tam líbilo. Jestli to teda přežijete.“ *(poslední větu prodavač řekl velice potichu, aby to nebylo moc slyšet, ale bohužel to někteří slyšeli a smáli se)*

Turista: „Říkal jste něco? Já špatně slyším už, to víte, stará babka.“

Prodavač: „Ne paní, nic jsem neříkal, jen ať se Vám tam líbí. Na shledanou.“

Turista: „Nashle pane a děkuju.“

Tato dvojice používala většinou delší věty a více rozvíjela dialog. Nebyl problém v reakcích na otázky, pouze v jednom případě tam bylo rozmyšlení, ale jinak žádný problém.

Pozorování dvojice č. 4

Dívka a chlapec – prodavač mladá žena, turista-starý muž – tato dvojice si vyměnila role, kdy dívka dělala chlapce a naopak

Tato dvojice má za úkol najít si ubytování

Prodavač: *Stojí venku a láká turisty do informačního centra.*

„Dobrý den, pane, pojdte k nám pro nějaké informace.“

Turista: „Dobřej den, no, to by se možná hodilo. Potřebuju se tady někde ubytovat a už je hodně hodin odpoledne.“

Prodavač: „To je výborný nápad, s tím Vám rád, teda ráda, poradím.“ *(chlapec se přeřekl, ale hned se opravil, ostatní to ovšem pobavilo)*

Turista: „No, tak radte. Už bych si šel lehnout, bolejí mě nohy po celým dni chození.“

Prodavač: „No, jako, hotel tady teda žádný není, jsme malý město. Ale můžete přespat v hospodě. Jak dlouho tady budete?“

Turista: „No, chtěl jsem celej tejden. Je to tady hezký.“

Prodavač: „Celý týden? Co tady budete dělat? Tady nic není.“ *(opět se všichni smějí, protože se začal smát i chlapec)*

Turista: „Jak není? Co ten rybník tam u lesa, anebo to divadlo?“

Prodavač: „Rybník? Aha, vy myslíte rybníček. *(opět smích)*. V tom se ani nevykoupete, vždyť je moc malej.“ *(zase smích)*

Turista: „Malej nemůže bejt, tady v tom letáku je velkej, a to hodně. Podívejte se.“

Prodavač: „Tak teď jste mě rozesmál pane, tohle není náš rybník. A vlastně to není vůbec rybník.“

Turista: „A co to teda je, a proč je to v letáku Vašeho města?“

Prodavač: „No, víte, to není leták našeho města pane.“

Turista: „Vždyť je tam napsaný Ústí, a já jsem přece v Ústí.“

Prodavač: „Jo, ale vy jste v Ústí nad Labem, a tady je napsaný Ústí nad Orlicí. A tam někde asi bude tenhle rybník nebo co to teda je.“ *(u povídání hledá v letáčku a na mapě město s podobným názvem.)*

Turista: „Ježiši, tak to je ale špatný, já jsem chtěl do druhýho Ústí. Jak je to daleko?“

Prodavač: „Podívejte se na mapu. My jsme tady, a to druhé Ústí je až tady. To je pěkně daleko.“

Turista: „No, tak super. Zůstanu do zejtra tady. Poradíte mi nějaký hotel?“

Prodavač: „Jo, je tady jen jeden, a to je ta hospoda. Tady máte mapu, jak se tam dostanete.“

Turista: „Díky, jdu se ubytovat. Na shledanou.“

Prodavač: „Nemáte zač, ať se Vám tam líbí pane, na shledanou.“

Automat

Skupina 1 – chlapec + chlapec + chlapec

Tato skupina má téma: Automat ve škole – žák z druhého stupně si přijde k automatu pro pití, které jste si koupili s kamarádem.

Chlapec 1 – žák z 8. třídy

Chlapec 2 + chlapec 3 – spolužáci

Ch 2: „Půjdeme si něco koupit do automatu?“

Ch 3: „Nemám prachy, ty máš něco?“

Ch 2: „No, mám na jedno pití no, sice to je málo, ale aspoň něco ne?“

Ch 3: „Tak z toho se moc nenajíme. Jdeme teda, už zvonilo?“

Ch 2: „Jo, dávno, za chvíli bude zvonit zas, dělej, deme.“

Kluci dělají že běží k automatu.

Ch 3: „Hej, rychle, dou tam osmáci asi.“

Ch 2: „Jo, už běžím, a musím najít prachy taky.“

Ch 3: „Tak dělej, nebo tam nic nezbyde, sakra.“

Ch 2: „Na, hod’ to tam a kup nějakou mindošku nebo limonádu, to je jedno, ale rychle, už tady budou ty osmáci.“

Ch 3: „Už to bude. Čum, tady to je, na.“

Ch 1: „Nazdar děcka, co to tady máte? Minerálka?“

Ch 2: „Jo a je naše, pozor, dem na hodinu.“

Ch 1: „Ne, stůj, dej mi to, já mám žízeň. Chci se napít.“

Ch 3: „Kup si svoje, tohle je naše a uхни.“

Chlapec 1 si dá ruce v bok a zvýší hlas

Ch 1: „Tak to ne, tohle pití i dáte a pak půjdete. Rozumíte mi?“

Chlapci dělají, že se bojí a začínají mluvit potichu

Ch 3: „Tak mu to asi dáme ne? Ho nepřepereme.“

Ch 2: „Jo, dej mu to. Já se trochu bojím.“

Ch 3: „Na, tady to máš. My už vlastně nechceme.“

Ch 2: „My už deme zpátky, čau.“

Ch 1: „Jo, dobrý, díky. Určitě mi bude chutnat. Pápá.“

Skupina 2 – Dívka + dívka + dívka

Téma skupiny: Dvě kamarádky si jdou koupit jídlo do automatu na autobusovém nádraží a přijde k nim starý pán.

D3 – starý pán (dívky přidaly, že je bez domova)

D1 + D2 – kamarádky

Dívky sedí jakoby na lavičce

D1: „Achjo, mám hlad, mají tady něco k jídlu?“

D2: „Nevím, vypadá to, že tady nic není. Taky bych se najedla.“

D1: „Jdu se podívat někde, budeš tady?“

D2: „Jo, mě se nikam nechce. Kup mi něco.“

D1: „Tak mi dej peníze, já jich moc nemám.“

D2: „Nojo, tak počkej, něco najdu. Na, tady je dvacka, víc nemám.“

D1: „A za co pojedeš domů? Bus není zadarmo.“

D2: „Na to mám vedle a běž už, mám hlad.“

D1: „Pod' taky, já se tady bojím. Tamhle je asi nějaký automat, třeba tam něco bude.“

D2: „Nojo.“

Dívky se zvedly a dělají, že jdou k automatu a třetí dívka sedí jakoby za automatem.

D1: „Ha, dám si bagetu, na tu tady mám peníze a je v ní maso. Mňam.“

D2: „Já ti dám tu dvacku a kup tu velkou, dám si s tebou, taky mám hlad.“

D1: „Jo, dobře.“

D3: „Ahoj, děvčata. Nemáte něco k jídlu?“

Dívky udělali, že se lekli – velké množství neverbální komunikace (gesta, mimika)

D2: „Kdo jste? Ne nemáme nic, pane.“

D3: „Máte, tuhle bagetu, dejte mi ji, už dlouho sem nejedl nic, mám hlad.“

D1: „My ale taky a tohle sme si koupily. Kupte si svoji, ještě tady maj.“

D3: „Jenže já nemám peníze. Nepracuju, takže nic nemám. Prosím, dám vám tady toho psa.“

Vytáhla plyšového psa – hračka ze školy

D2: „Ne, děkujem, ale my máme taky hlad a jdeme jíst.“

D3: „Holky, prosím, mám fakt hlad. Chci jíst.“

Dělá rukama, jakože prosí a dělá smutné oči.

D1: „Tak já Vám dám tu moji půlku. My se rozdělíme o tu druhou no teda. Tady máte.“

D2: „Tak jo, tady Vám ji teda dáme.“

D3: „Děkuju, holky, jste hodné. Ahoj.“

D2: „Nemáte zač, čau.“

D1: „Na shledanou pane.“

Dívky si vzájemně zamávají a jakože odchází

Skupina 3 – dívka + dívka + dívka + chlapec

Téma této skupiny je, že dva kamarádi jsou na nádraží a vidí, jak dva lidé kopou a ničí automat.

D1 + D2 – kamarádi

D3 + Ch – zlí lidé

D1: „Ahoj, co tady děláš? Kam jedeš?“

D2: „Ahoj, k babičce, čekám na vlak, ale má to zpoždění prej.“

D1: „Jo, taky jedu pryč, můžu čekat s tebou?“

D2: „Jo, můžeš klidně. Jak se máš?“

D1: „Dobře. Co ty?“

D2: „Jo, taky. Už aby to přijelo, jsou tady divný lidi co?“

D1: „Máš pravdu, taky bych už jela no ráda. Ty lidi sou divný. Třeba támhle ty dva.“

Ukazuje do dálky směrem k automatu

D2: „Hej, oni to tam asi ničí, dem se tam podívat, pod’.“

D1: „Já nejdu, se bojím. Běž sama.“

Dívka se zvedne a odchází

D1: „Nebo já du. Počkej.“

D2: „Hej, co to tam děláte? Uhněte, chci si něco koupit.“

D3: „Mluvíš na nás jako?“

D1: „Ano, mluvíme na Vás. Bacha, chceme si koupit pití.“

Ch: „Tak tady asi ne, nefunguje.“

D2: „Nefunguje, protože do něj kopeš. Uхни.“

Ch: „Neuhnu, já chci pití a nemám prachy, tak to vykopnu no.“

D3: „Jo, máme žízeň a chceme to pití prostě.“

D1: „Ale to byste neměli, to se nedělá, víte to?“

Ch: „To mě je jedno, jestli se to dělá nebo ne.“

D3: „Hele, běžte pryč a nechte nás bejt. My nic neděláme, jen máme hlad a žízeň no.“

Ch: „Když nás necháte, třeba Vám taky něco dáme.“

Chlapec se směje velice nahlas a rozesměje celou třídu

D2: „Tady máte prachy a radši je tam hod'te, ať to nerozbijete úplně. Čau.“

D3: „Hej, dík, seš hustá.“

Ch: „Dobrý, dík, měj se, čau.“

D1: „No, já bych Vám nic nedala teda, ale rači jdu taky pryč. Nashle.“

Skupina 4 – chlapec + chlapec + chlapec + dívka

Tato skupinka má téma takové, že jsou na hokejovém zápase a potkají se u automatu fanoušci opačných týmů a chtějí poslední pití, které tam je

Žáci se dohadují, kdo bude s kým. Nakonec se domluvili takto:

Ch1 + Ch2 – fanoušci Sparty

Ch3 + D – Slávie (dívka se ovšem vydává také za chlapce)

Ch1: „Jo, vedeme, super. Jdeme pro to pití?“

Ch2: „No jasný, já už mám žízeň z toho fandění.“

Ch1: „Fajn, jdeme. Tady dole je ten automat nějaký. Tam něco bude.“

Ch2: „Jo, máš pravdu, tak dem.“

Chlapci přijdou k automatu a tam jde i druhá dvojice

Ch3: „Hej pod', dou sem ty spart'ani. Ať se s nima nepotkáme.“

D: „Počkej, už du. Nejsem tak rychlá, teda rychlej.“ (*v tento moment se žáci rozesmáli*)

Ch3: „No. Už sou tam. Sakra. Dělej.“

Ch1: „Hele, to sou ti, co prohrávaj ne.“

Ch2: „Nojo, Slávie, ta prohraje vždycky. Házej tam ty peníze než přidou.“

Ch1: „Nemám drobný, máš něco?“

Ch2: „Ne, nemám.“

D: „Nemáte prachy? Já jo, tak bacha, jdu si pro to poslední pití.“

Ch3: „Jo, bacha, máme žízeň. Sice prohráváme, ale fandíme líp jak vy.“

Ch1: „To pití je naše, peníze hned najdu, tak to nech jo.“

Ch2: „No, my taky jako fandíme, nás neslyšíš?“

Ch3: „Ne, neslyším, vy tam někde ste?“

D: „Nejsou, to nejsou fanoušci. Jen seděj a čuměj.“

Dívka + chlapec si plácnou, že se jim povedl vtip

Ch1: „Ste fakt vtipný. Hele našel sem ty peníze. Uhni, jdu si pro to pití.“

Ch3: „To nejdeš, my už ho totiž máme dávno koupený.“

Ch2: „Hej, vrať to. To je naše. My vedeme a chceme to pití.“

D: „No a co že vedete? Ale hrát neumíte. Pod', jdem, už pískaj.“

Ch1: „Hm, tak čau no a fanděte teda, ale stejně prohrajete.“

Ch3: „Ne, my vyhrajem. Čau.“

4 Použitá literatura

CIBÁKOVÁ, Dana. Recepce textu u žáků základní školy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4744-5.

ČECHOVÁ, M. Komunikační a slohová výchova. 1. vyd. Praha: ISV, 1998. ISBN 80-85866-32-3.

ČÍHALOVÁ, Eva a Ivo MAYER. Jak rozvíjet komunikaci a spolupráci: zkušenosti z praxe na 1. stupni ZŠ. Praha: Agentura Strom, 1999. Škola 21. ISBN 80-86106-06-3.

DEVITO, Joseph A. Základy mezilidské komunikace. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, 420 s. Expert (Grada). ISBN 80-7169-988-8.

DUPUY, Ernest. Úspěšný dialog. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-666-7.

KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. Vyučování jako dialog. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-2471541-4.

KROBOTOVÁ, Milena. Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0187-8.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Povídej - naslouchám. Vyd. 2. (přepřac.), V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 135 s. Malý duchovní život. ISBN 978-80-7195-405-7.

KUSÁ, Jana. Vybrané aspekty komunikační výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4776-6.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. Výukové metody. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. Komunikace ve škole. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 210 s., [12] s. obr. příl. ISBN 80-210-1070-3.

MIKULÁŠTÍK, Milan. Komunikační dovednosti v praxi. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010, 325 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6.

MIKULÁŠTÍK, Milan. Komunikační dovednosti v praxi. Praha: Grada, 2003. Manažer. ISBN 80-247-0650-4.

NELEŠOVSKÁ, Alena. Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.

PLAŇAVA, Ivo. Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy - dovednosti - poruchy. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0858-2.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Vyd. 1. Stařeč: Infra, 2005, 113 s. ISBN 80-86666-24-7.

ŠEBESTA, Karel. Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2005. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 80-246-0948-7.

ŠEĐOVÁ, Klára, Roman ŠVAŘÍČEK a Zuzana ŠALAMOUNOVÁ. Komunikace ve školní třídě. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0085-7.

ŠEĐOVÁ, Klára. Co víme o výukovém dialogu? Studia paedagogica, Brno: Masarykova univerzita, 2009, roč. 14, č. 2, s. 11 - 28. ISSN 1803-7437.

ŠPAČKOVÁ, Alena. Umění dialogu: jak si s lidmi opravdu porozumět. Praha: Grada, 2011. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-3810-9.

VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie komunikace. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 319 s. ISBN 978-80-7367-387-1.

Seznam elektronických zdrojů

ŠLÉDROVÁ, Jasňa. RVP ZV jako příležitost k rozvíjení dialogu. *Metodický portál: Články* [online]. 09. 05. 2005, [cit. 2018-04-12]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/224/RVP-ZV-JAKO-PRILEZITOST-K-ROZVIJENI-DIALOGU.html>>. ISSN 1802-4785.

ŠLÉDROVÁ, . Dialogické jednání jako metoda komunikace. *Metodický portál: Články* [online]. 15. 03. 2005, [cit. 2018-04-12]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/163/DIALOGICKE-JEDNANI-JAKO-METODA-KOMUNIKACE.html>>. ISSN 1802-4785.

ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody tradičního vyučování. *Metodický portál: Články* [online]. 01. 02. 2012, [cit. 2018-04-12]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/15015/VYUKOVE-METODY-TRADICNIHO-VYUCOVANI.html>>. ISSN 1802-4785.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Cindrová
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Adámková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Rozvoj komunikačních dovedností žáků na 1.stupni ZŠ se zaměřením na dialog
Název v angličtině:	A Development of Communication Skills of the First Stage Primary School Pupils with Focus on Dialog
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou rozvoje komunikačních dovedností na základě dialogu. V teoretické části je popsána kompletní struktura komunikace a komunikačního procesu. Praktická část je zaměřena přímo na rozvoj konkrétních dovedností na základě zvolených aktivit a metod. Cílem diplomové práce je rozvíjet komunikační dovednosti na základě praktických vyučovacích jednotek.
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with the development of communication skills on the basis of dialogue. In the theoretical part is described the complete structure of the communication and the communication process. The practical part is focused directly on the development of specific skills on the basis of the selected activities and methods. The aim of the thesis is to develop communication skills on the basis of practical teaching units.
Klíčová slova:	Komunikace, funkce komunikace, druhy komunikace, verbální a neverbální komunikace, dialog, typy dialogu, fáze dialogu, metody rozvíjení dialogu, analýza
Klíčová slova v angličtině:	Communication, communication functions, types of communication, verbal and nonverbal communication, dialogue, types of dialogue, the stage of dialogue, methods of developing dialogue, analysis
Přílohy:	Příloha 1 – text v přípravě č.1 Příloha 2 – terč k reflexi k přípravě č.1 Příloha 3 – semafor k reflexi k přípravě č.4

	Příloha 4 – hodnoticí list k přípravě č.5
	Příloha 5 – přepis rozhovorů žáků
Rozsah práce:	96 stran
Jazyk práce:	Český